

Vilniaus Pedagoginis Universitetas

Socialinių mokslų fakultetas

Filosofijos katedra

Justinas Brazauskas

Filosofijos specialybės II kurso magistrantas

SCHOPENHAUERIO MENO FILOSOFIJA

(Kritinė analizė)

SCHOPENHAUER'S PHILOSOPHY OF ART

(Critical analysis)

magistrinis darbas

Justinas Brazauskas _____ (parašas)

Leidžiama ginti:

Darbo vadovas: prof. (hp) A. Andrijauskas _____ (parašas)

SMF Dekanas _____

Darbo recenzentas: prof. (hp) A. Šliogeris _____

(parašas)

(parašas)

Doc. V. Senkus

Darbo įteikimo data: _____

Registracijos numeris: _____

Vilnius, 2008

TURINYS

ĮVADAS.....	3
Pirma dalis. PLATONO IR KANTO IDĖJŲ SKLAIDA SCHOPENHAUERIO IRACIONALIOS VALIOS METAFIZIKOJE.....	11
1.1.Schopenhaueris ir Platono idėjų pasaulis.....	11
1.2. Platono idėjų pasaulio žavesys ir kelias į išmintį.....	15
1.3. Kanto estetinių idėjų recepcija Schopenhauerio meno filosofijoje.....	19
Antra dalis. SCHOPENHAUERIO GENIJAUS ORBITA.....	24
2.1. Genijaus vizijos kontūrai.....	24
2.2. Genijaus esaties formos.....	28
2.3. Genijus ir psichinės patologijos grėsmės.....	30
Trečia dalis. MENŲ HIERARCHIJOS SISTEMA.....	35
3.1 Menų hierarchijos principai.....	35
3.2. Architektūra, skulptūra ir tapyba.....	38
3.3. Poezijos adoracija ir ribos.....	45
3.4. Muzika kaip metafizinės pasaulio esmės išraiška.....	49
Išvados.....	53
Literatūra.....	55
SANTRAUKA.....	57
SUMMARY.....	58

IVADAS

Tiriamos problemos aktualumas. XX a. pradžioje įsigalint postmoderniam mąstymui regimas vis ryškesnis filosofinio ir meninio mąstymo suartėjimas, jo grįžimas prie savo pirmapradžių ištakų, kuomet filosofijoje, kaip pavyzdžiui Platono tekstuose filosofinis turinys buvo neatsiejamas nuo jo estetinės ar meninės formos. Šios tendencijos ypatingą aktualumą įgavo poromantinėje neklasikinėje filosofijoje, kurioje išryškėjo galinga reakcija prieš perdėm racionalizuoto spekuliatyvaus mąstymo principus, o vėliau išryškėjus Arthuro Schopenhauerio, Soreno Kierkegaardo ir Nietzsche'ės idėjų įtakai daugelyje XX a. su gyvenimo filosofijos tradicija susijusių krypčių. Naujas filosofinės problematikos estetinio etapo išsiskleidė vadinamoje postmodernistinėje filosofijoje, kuris atsisuko į neklasikinės filosofijos pradininkų estetikos ir meno filosofijos problematiką.

Neabejotinai vienas įtakingiausių šios pakraipos mąstytojų buvo Schopenhaueris, kurio meno filosofijos idėjos turėjo didžiulį poveikį Vakarų filosofijos, literatūros ir meno raidai. Jis jau beveik pusanthro šimtmečio įeina į aktualiausių ir dažniausiai cituojamų bei komentuojamų akademinėje literatūroje mąstytojų sąrašą. Jo didžiai asmeniniai filosofiniai tekstai seniai mane žavėjo, todėl ir šio mąstytojo meno filosofiją pasirinkau savo studijų objektu. Jo meno filosofijos koncepcija sugėrė savyje daugelio ankstesnių mąstymo tradicijų elementus. Todėl jo tekstuose galima išvelgti ankstesnių meno filosofijos problemų tąsą ir bandymą išnarplioti per visą ankstesnę meno filosofijos idėjų istoriją susikaupusias problemas. Schopenhaueris pradėdamas savo meno filosofijos kelią ėmėsi pamatinių reiškinių atskleidimo ir didžiulės pastangos sąvokomis priartinti tą tikrovės objektyvų meno atspindį. Neabejotinai galima pagrįsti jo kilnų poelgį filosofijos pasaulyje, kurio indėlis yra neįkainuojamas iki pat šių dienų tikriesiems kūrėjams ir intelektualams. Galima paklausti, kodėl vis dar šiandiena Schopenhaueris iškyla kaip ryškus tylaus dialogo partneris bendrakeleiviams metafizikoje, meno filosofijoje, kultūros filosofijoje? Nesunku suvokti kodėl jo figūra nuolat išnyra, tereikia įsimąstyti į A. Šliogerio žodžius, kurie skamba štai taip: „Filosofinės idėjos - jeigu tai išties idėjos, o ne paprasčiausi svetimų tekstų komentarai – visada kyla iš aistringos egzistencinės mąstytojo patirties ir yra ne kas kita, kaip pastanga šią patirtį išreikšti sąvokomis, kaip ir menininko pastangos vaizdais

perteikti savąją egzistencinę patirtį.“¹ Būtent iš šios citatos galime pajusti jo ilgaamžiško mąstymo dvelksmą ir didžiulę įtaką tolimesnėms meno srovės atstovams. Jo mąstymo įvairiapusiškumas suteikė prielaidų atrasti menotyrininkams reikšmingų posūkių lėmusių XIX amžiaus antrosios pusės realistinei, taipogi simbolistinei literatūros kryptiai.

Tolimesnis Schopenhauerio svarus vaidmuo vėlesnėje XX a. Vakarų filosofijos istorijoje, jo idėjos stipriai paveikia daugelį įtakingiausių personalistinės ir egzistencinės pakraipos filosofijos kryptių ir koncepcijų. Jo idėjų poveikis jaučiamas ir daugelyje kitų humanistikos, literatūros ir dailės kryptių, kurių šalininkai remiasi jo idėjomis. „Įvairių modernistinės pakraipos kryptių lyderiai W. Kandinskis, A. Schonbergas, A. Bergas, A. von Vebernas, F. Kupka, P. Klee, F. Marcas, A. Kubinas, G. De Chirico, siekiantys teoriškai pagrįsti savo poetiką ir meninę praktiką. Schopenhauerio meno filosofijoje rado daug artimų idėjų. Modernizmas iš šio filosofo perėmė pasaulėžiūros tragizmą, voliuntarizmą, elitarizmą, instinktų ir sąmonės aukštinimą, tikrovės ignoravimą, siekimą atskleisti metafizinę pasaulio esmę, meninės formos absoliutinimą.“²

Šis išskirtinis Schopenhauerio vaidmuo skatina domėtis jo meno filosofija, kuri formavosi kritiškai apmąstant pirmtakų idėjas. Pirmieji žingsniai šia kryptimi buvo žengti dar ankstyvoje jaunystėje, kai jis pradėjo domėtis romantikų, Platono, Kanto ir indų filosofiniais tekstais. Pažintis su didžiais praeities filosofais atvėrė jam akis į meno pasaulio turtingumą ir išlaisvino trumparegišką, vienpusišką racionalistinį mąstymo schematiškumą. Todėl dabar ir galime regėti jo mąstymo išraiškos lobyną, kaip mums suteiktą prieigą prie siekiamybės tobulinti savo torinę žiūrą, išmetus valią iš sąmonės koridorių.

Taigi pagal Schopenhauerį : „ Laikas yra tik padalintas ir sudaužytas vaizdas per kurį individualiai esybei pasirodo idėjos . o pačios idėjos esti už laiko ir todėl yra amžinos. Todėl Platonas ir sako, kad laikas yra amžinybės vaizdinys.“³ Aiškiai regime Schopenhauerio esminį judesį, reiškiantį stiprų poveikį meno dvasios išlikimui ir jos neišnykstamybei. Plėtodamas Jenos romantikų individualistines tendencijas jis savo veikaluose aukštino talentingų žmonių ir genijų kastos išskirtinumą, kurią laikė pagrindine dvasinių vertybių kūrėja. Kaip teigia A.

¹ Schopenhauer A. *Pasaulis kaip valia ir vaizdinys* / vertė A. Šliogeris. - Vilnius: Pradai, 1995, p. 7.

² Andrijauskas A. *Grožis ir Menas estetikos ir meno filosofijos idėjų istorija (Rytai – Vakarai)*. Vilnius: Dailės Akademijos Leidykla, 1996, p. 461.

³ Schopenhauer A. *Pasaulis kaip valia ir vaizdinys* / vertė A. Šliogeris. - Vilnius: Pradai, 1995, p. 261.

Schopenhaueris: „Kalbėdamas apie genijaus ir masių poliarizaciją, Schopenhaueris teigė, jog pasaulyje egzistuoja ir tokie talentingi žmonės, kurie nors ir ne genijai, yra kupini genijaus nuotaikos. Tai talentai, kurie visuomet gimsta laiku, gerai žino savo poreikius ir jaučia epochos dvasią. Kurdami tai, kas neišeina už jų epochos ribų, jie nesunkiai sulaukia oficialaus pripažinimo, materialinės gerovės, bet jų kūryba greit netenka aktualumo.“⁴Šis išsamprotavimas pateikia gražų pavyzdį rodantį, kad Schopenhauerio aktualumas yra nepakeičiama objektyvios tiesos išsklaida, atvirkščiai nuo naudos siekiančių interesų, kurie yra būdingi tam tikram laikmečiui.

Tiriamos problemos pagrindimas. Schopenhaueris nuolatos veržėsi link metafizinių gelmių. Jam pagrindinis judesys buvo, sugebėti išvelgti tą patį daiktą savaime gryniausioje, ryškiausioje šviesoje ištrūkstant iš šešėlių karalystės apie kurią Platonas kalbėjo labai išsamiai, o gal net jo filosofija ir buvo šito judesio siekis. Schopenhaueris nepailstamai tai, darė su didžiule aistra, o šį užsidegimą labai įtakojo aristokratiškos sielos žmonės tai, I. Kantas, J.-W. Goethe, Budha. Kurie privertė, jį pažvelgti iš absoliučiai skirtingų perspektyvų ir kultūrinių tradicijų. Mano manymu tai, vienas nedaugelio mąstytojų suvokusių šių dviejų radikaliai skirtingų tradicijų subtilybes ir nei vienos iš jų nesuabsoliutinęs. Pasisėmęs įvairialypės patirties, jis išrenka ryškiausios akimirkos samprotavimus, taip tęsdamas pirmąją filosofijos vyksmą. Jis aštriai kritikuoja visus tuo metinius filosofijos profesorius pasiremdamas savo svariais argumentais norėdamas parodyti ir pritraukti prie tikrojo filosofijos – meno filosofijos lygmens.

Rutuliojamos problemos terpė yra labai reikšminga tuo, kad šio filosofo žvilgsnis į meno rūšis yra per jo individualų juslinės tikrovės patirties lauką. Todėl tikslus, atskleidžiantis meno esmę, be jokių užmaskavimų, ar nuolaidžiavimų. Jo talentas priverčia atmerkti akis ir pastebėti, kokie griežtos, brandžios proto akies prasiveržimai įvyksta žvelgiant į pasaulio esinį, ir kaip užtikrintai sulaužo racionalistines išbaigtumo siekiančias schemas, norinčias laikytis nepalaužiamo „tikslumo“ - pastovumo. Schopenhaueris savo samprotavimais pasirodo kaip neklasikinio mąstymo filosofas sudrebindamas to meto Europą su iracionalios valios veržlumu, visus vyksmus reguliuojančia, ir trokštančia visa galia gyventi, apipindama visą esinį valdovės

⁴ Andrijauskas A. *Grožis ir menas. Estetikos ir meno filosofijos idėjų istorija (Rytai – Vakariai)*. Vilnius: Dailės Akademijos Leidykla, 1996, p. 456.

pančiais. Jis nuvertė visus status ir vienpusišką racionalų mąstymą galvojantį, kad jis gali reguliuoti aukščiausią pažinimą.

Kitas nemažiau svarbus aptariamų problemų aspektas, kuris jo mąstymo kelius atskiria nuo kitų filosofų yra tas, kad filosofija: vienintelis vyksmas galintis leisti atitrūkti nuo valios vergystės, pasak Schopenhauerio: „valia yra idėjos būtis – savaime, kurią idėja visiškai objektyvuota. Be to, valia yra ir pavienio daikto bei jį pažįstančio individo, kurie ją objektyvuoja visiškai, būtis savaime. Kaip valia už vaizdinio ir visų jo formų, ji yra ta pati ir kontemplanamame objekte, ir individe, kuris, pakildamas į tokią kontempliaciją, suvokia save kaip gyvą subjektą. Todėl objektas ir subjektas savaime nesiskiria vienas nuo kito, nes savaime jie yra valia, kuri čia pažįsta save, ir tik dėl būdo, kuriuo vyksta tas pažinimas, t. y. tik reiškinyje, dėl jo formos, pagrindo principo, esama daugiariopumo ir skirtingybių. Tačiau kad tas objektiškumas būtų grynas, tobulas, adekvatus valios objektiškumas, būtinas objektas kaip idėja, laisva nuo pagrindo principo formų, ir subjektas kaip grynas pažinimo subjektas, laisvas nuo individualumo ir tarnystės valiai. Kas nusakytu būdu taip įsigilino į gamtos stebėjimus ir jame išnyko, kad dar esti tik kaip grynas, pažįstantis subjektas, tas betarpiškai suvokia, kad kaip toks subjektas jis yra pasaulio ir visos objektyvios būties palaikytojas, sąlyga, nes būtis dabar am pasirodo kaip kažkas priklausoma nuo jo paties egzistavimo.⁵ Štai ši išstarmė byloja koks stiprus, skvarbus privalo būti žvilgsnis leidžiantis teigti, kas yra tikrasis menas?. Visa proceso eiga sklinda mėginimu praverti tiesos langines, kurias atvėrus suspindėtu toje pilkoje, vergiškoje kasdienybėje, kaip dulkių sukuryje - perlas. Jo didžiulis vaidmuo meno filosofijoje išlaikantis garbingą distanciją nuo kitų yra tas: kad jo pažinimas pasiekė aukščiausią ir bliausia mąstymo pakopą. Pasak Schopenhauerio: „Priešingai, šiuo atveju mąstymo objektas yra kaip tik tai, kas lieka pašalinus visą minėtam principui pavaldų pažinimo būdą, tai, kas pasirodo visuose santykiuose, bet tiems santykiams nepavaldu, kas yra visada sau tapati pasaulio esmė, jo idėjos. Iš tokio pažinimo išauga tiek menas, tiek ir filosofija, ir be to, kaip matysime šioje knygoje, iš jo išauga ir ta sielos nuotaika, kaip tik ir veda prie tikrojo šventumo ir pasaulio išganymo“.⁶

Tyrimo objektas. Schopenhauerio meno filosofijos skeistis, plėtojant pirmąją priegą - platoniskąją idėją Taip siekiama sulaipsniuoti meno rūšis, kurios padėtų suvokti pasaulio esmę.

⁵ Schopenhauer A. *Pasaulis kaip valia ir vaizdinys* / vertė A. Šliogeris. - Vilnius: Pradai, 1995, p. 267.

⁶ Schopenhauer A. *Pasaulis kaip valia ir vaizdinys* / vertė A. Šliogeris. - Vilnius: Pradai, 1995, p. 385.

Meno filosofijos procesas tai, pagalba ištrūkti iš valios pančių. Pasiekiant beinteresį, švarų, tyriausią teorinę žiūrą, atsiplėšusią nuo kasdieniškų pragmatinių siekių. Šia citata noriu pabrėžti Schopenhauerio estetinio stebėjimo pamatinį principą, kuris bus atramos taškas visame darbe: „, tačiau kokios rūšies pažinimas stebi tai, kas egzistuoja anapus ir nepriklausomai nuo bet kokių santykių, vienintelę tikrąją pasaulio esmę tikrąjį jo reiškinį turinį, nepavaldų jokiam kitimui ir todėl visais laikais pažįstamą vienodai teisingai, žodžiu idėjos, kurios yra betarpiškas ir adekvatus daikto savaime, valios objektiškumas? Tai menas – genijaus kūrinys. Jis pavaizduoja grynąją kontempliaciją pagautas amžinąsias idėjas, tai kas esminga ir tvaru visuose pasaulio reiškiniuose, ir priklausomai nuo medžiagos, kurią panaudodamas jis jas, atkartoja, tai yra vaizduojamasis menas, poezija arba muzika. Vienintelis jo šaltinis yra idėjų pažinimas; vienintelis jo tikslas – tą pažinimą perteikti. Mokslas, sekdamas įkandin nenutrūkstamo ir nepastovaus ketveriopų priešasčių ir padarinių srauto, pasiekęs kokį nors tikslą eina vis tolyn ir tolyn ir niekada negali pasiekti nei galutinio tikslo, nei visiško pasitenkinimo, kaip neįmanoma bėgant pasiekti taško, kur debesys susiliečia su horizontu, o menas priešingai, visada yra prie tikslo. Juk jis savo kontempliacijos objektą išplėšia iš pasaulio įvykių srauto ir jį izoliuodamas, pastato priešais save: ir šitas pavienis reiškinys, kuris gyvenimo sraute buvo tik nykstanti maža dalelė menui yra visumos atstovas, begalinio daugio, išsisklaidančio erdvėje ir laike, ekvivalentas, kaip tik todėl menas ir susitelkia prieš atskirybės; jis sustabdo laiko ratą, jam nebeegzistuoja santykiai, tik tai, kas esminga,- idėja – yra jo objektas“⁷. Tai paryškina darbo eigos konceptualizavimą, jo nuoseklų apibrėžtumą ir nepajudinamą filosofinio mąstymo pamatinį principumą.

Tyrimo tikslai ir uždaviniai. Šio darbo pagrindinis tikslas – atskleisti Schopenhauerio meno filosofijos savitumą, jos ištakas, santykius su ankstesnėmis estetikos ir meno filosofijos tradicijomis, išsiaiškinti neklasikinės filosofijos pradininko veikaluose plėtojamų menų sistemas, menininko ir meninės kūrybos proceso koncepcijų savitumą, aptarti jo veikaluose plėtojamą estetinės patirties galimybes. Žinoma kelrodė žvaigždė bus platoniškoji idėja be kurios neįmanomas joks grynas estetinis betarpiškas patyrimas. Estetinio patyrimo pagrindinis svirtas, atrama, yra štai šis individo būvis kaip teigė Schopenhaueris: „, todėl genialumas – tai

⁷Schopenhauer A. *Pasaulis kaip valia ir vaizdinys* / vertė A. Šliogeris. - Vilnius: Pradai, 1995, p. 272.

sugebėjimas laikytis grynojo stebėjimo, susilieti su juo ir išlaisvinti pažinimą, kuris visų pirma tarnauja valai; išlaisvinti jį nuo šios tarnystės, t. y. visiškai ignoruoti savo interesus, savo geidulius ir tikslus, tam tikram laikui visiškai išsižadėti savo asmens ir likti tik grynu pažįstančiu subjektu, šviesiąją pasaulio akimi – ir visa tai ne akimirksniui, o taip pastoviai ir apgalvotai, kad visa, kas pagauta, būtų įmanoma atvaizduoti sąmoningu menu ir visa, „kas plevena netvariam reiškinyje, amžintąją mintį įtvirtinti“.⁸

Siekdamas užsibrėžto tikslo darbe išskyriau kelis pagrindinius analitinius Schopenhauerio meno filosofijos analizės aspektus, kurie, mano supratimu, padės dar geriau suvokti šio mąstytojo meno filosofijos koncepcijos savitumą. Pirmiausia gilinuosi į Schopenhauerio meno filosofijos ištakas, tam, kad išryškėtų jo meno problemų analizės ir metodologinių prieigų originalumas. Iš čia plaukia ir kiti pagrindiniai šio darbo tikslai:

- išsiaiškinti tuos pamatinius filosofinius principus, kurių pagrindu Schopenhaueris konstruoja savo meno filosofijos pastatą;
- atskleisti meno filosofijos funkcijas Schopenhauerio filosofinių požiūrių sistemoje;
- nustatyti Platono, Kanto ir Jenos romantikų idėjų poveikį Schopenhauerio meno filosofijos pagrindinių idėjų tapsmui;
- išsiaiškinti meninio genijaus koncepcijos formavimosi ištakas ir nubrėžti genijaus orbitos kontūrus, atskleisti genijaus santykių su jį supančiu pasauliu pagrindinius bruožus;
- išnagrinėti Schopenhauerio mokymą apie meninės kūrybos procesą ir pagrindinius jį sąlygojančius išorinius ir vidinius veiksnius;
- išanalizuoti Schopenhauerio mokymą apie menų sistemą ir atskleisti šio mokymo santykius su pirmtakų idėjomis;

Darbe kompleksiskai tyrinėjamas Schopenhauerio meno filosofijos tapsmo kelias, mąstytojo patirtos įtakos, analizuojamos įvairios valios objektyvacijos formos, kurios persipindamos viena su kitomis formuoja šio mąstytojo meno filosofijos koncepciją. Toliau analizuojami jo meno rūšių sistemos konstravimo principai, aptariami vaizduojamojo meno, muzikos ir poezijos skirtumai, jų pranašumai ir sąlyčio taškai. Itin svarbu išryškinti neklasikinio mąstymo terpę, kurioje akla iracionali ir beprasmė valia pasirodo kaip visa lemiantis sandas.

⁸ Ten pat, p. 273 / 4.

Žinoma bus ieškoma kuo taiklesnių sąvokų. Būtinai reikės parodyti kaip muzika iškyla virš visų menų, kaip teigė A Schopenhaueris: „ Muzika kaip tik ir yra visos valios betarpiška objektyvacija ir atspaudas, kaip pats pasaulis, kaip idėjos, kurių padaugintas reiškinys yra pavienių daiktų pasaulis. Vadinasi, muzika, visiškai kitaip negu kiti menai, yra ne idėjų, o pačios valios kopija; tuo tarpu idėjos yra valios objektiškumas. Štai kodėl muzikos poveikis yra daug galingesnis ir gilesnis už kitų menų poveikį. Juk tie menai byloja tik apie šešėlius, o muzika – apie esmę. Tačiau kadangi tiek idėjose, tiek muzikoje vis dėl to objektyvuojasi vis ta pati valia – tik kiekvienoje iš tų sričių visai skirtingai - tai tarp muzikos ir idėjų, kurių daugiariopas ir netobulas pasireiškimas yra regimasis pasaulis, be abejonės, esama nors ir ne tiesioginio pranašumo, bet vis dėl to paralelizmo, analogijos“.⁹

Tyrimo šaltiniai ir interpretacinė literatūra. Rašydamas šį darbą naudojami įvairiais Schopenhauerio tekstų vertimais į lietuvių ir užsienio, daugiausia geriausiai prieinama rusų kalba. Kai kuriuos svarbesnius terminus ir sąvokas tikslinausi Vokietijos bibliotekose lygindamas originalius vokiškus šaltiniais. Rengdamas galutinį teksto variantą stengiausi remtis jau lietuvių kalba išleistais Schopenhauerio knygų vertimais: *Pasaulis kaip valia ir vaizdinys* / vertė A. Šliogeris. - Vilnius: Pradai, 1995; *Gyvenimo Išminties Aforizma* / vertė A Tekorius. - Vilnius: Tyto, Alba, 2007; *Parerga ir paralipomena* ./ vertė A. Tekorius Vilnius: Pradai, 2001.

Šio darbo pabaigoje pateiktas literatūros sąrašas tiksliai nurodo, kokia medžiaga tyrime buvo panaudota, išsikeltoms problemoms atskleisti.

Schopenhauerio meno filosofija domėjosi daug mąstytojų, kurie turi savus atsakymus į darbe iškeltus klausimus. Tai K. Jaspersas, M. Heideggeris, H. Gadameris, D. Lukacs, T. Ruysenas, M. Foucault, A. Hübcheris, D. W. Hamlynas, A. Fauconnet, C. Rosset ir daugelis kitų. Schopenhauerio filosofija taip pat susilaukė dėmesio ir Lietuvos tyrinėtojų. Iš lietuvių autorių mus dominančius Schopenhauerio filosofijos aspektus tyrinėjo A. Andrijauskas, A. Šliogeris, A. Gaižutis, J. Baranova, R. Šerpytė, N. Kardelis, S. Mostauskis, B. Kuzmickas, K. Stoškus ir kt. Darbo eigoje labai padėjo ir A. Andrijausko sudaryta knyga „Valios metafizika: Schopenhauerio filosofijos interpretacijos“, kurioje sudėti Schopenhauerio filosofijai skirti lietuvių autorių straipsniai.

⁹ Ten pat, p. 364.

Metodologiniai principai. Darbe priklausomai nuo sprendžiamų konkrečių uždavinių pasitelkiami įvairūs metodai ir tyrinėjimo strategijos. Analizuojant Schopenhauerio meno filosofijos ištakas ir siekiant apibrėžti jos tipologinius bruožus dažniausiai pasitelkiami istorinis ir lyginamasis metodai. Atsižvelgiant į konkrečius tyrinėjimo uždavinius, atskirose darbo dalyse pasitelkiamos ir kitos tyrinėjimo strategijos bei metodai iš kurių pirmiausia reikėtų išskirti istorinį kultūrinį, hermeneutinį ir kontekstinį.

Darbo struktūra. Tyrimo struktūra organizuojama konceptualiai ir tematiškai, siekiant kuo tiksliau išryškinti darbo pradžioje iškeltas problemas ir įgyvendinti užsibrėžtus uždavinius. Darbą sudaro įvadas, **keturios** dalys, kurios skaidomos į smulkesnes, kad išryškėtų minties eiga, išvados bei literatūros sąrašas. Įvade apibrėžiamas darbo objektas, problematika, tikslai ir uždaviniai, metodologija, temos aktualumas, aptariamąs problemas ištirtumas bei analizuojama medžiaga.

Išvadose susumuojami rezultatai apie Schopenhauerio meno filosofijos savitumą, dar kartą paryškinamas jo požiūrių į meną, menininką ir meninės kūrybos problemas išskirtinumas.

Pirma dalis. **PLATONO IR KANTO IDĖJŲ IŠSKLAIDA SCHOPENHAUERIO IRACIONALIOS VALIOS METAFIZIKOJE**

1.1 *Schopenhaueris ir Platono idėjų pasaulis*

Aiškinantis Schopenhauerio meno filosofijos koncepcijos savitumą išskirtinę svarbą igauna jo santykis su Platonu ir Kantu, dviem etapiniams Vakarų mąstymo tradicijos atstovams, kuriais jis itin žavėjosi ir aukštai vertino, nes greta indų filosofijos laikė svarbiausiais savo kūrybinio įkvėpimo šaltiniais. Platono poveikis Schopenhauerio koncepcijai plačiau aptariamas Naglio Kardelio darbuose, o Kanto – Andrijausko ir Šliogerio, kurių darbais ir remiuosi šioje dalyje.

Schopenhauerio meno filosofijos terpėje platoniškoji idėja visapusiškai apipina subjekto estetinį patyrimą, jo išgrynintą žvilgsnį, kurio dėka įvyksta valios savineiga. Taigi, labiausiai rūpimas klausimas kyla: kas yra idėja? Pasak Schopenhauerio: „o idėja šiam principui nepavaldi; todėl jai nebūdingas nei daugiopumas, nei kaita. Individai, per kurios ji pasireiškia, yra nesuskaičiuojami, nuolat atsiranda ir išnyksta, tuo tarpu ji lieka nekintama kaip vis ta pati, o pagrindo principas jai neturi jokios reikšmės“.¹⁰ Mano galva Idėja lieka nuolatos pulsuojanti, tarsi vieniša klajoklė laukianti kol galės atsiverti tinkamam individo žvilgsniui ir tol kol ją sugaus grynasis subjektas atitrūkęs nuo išorinių, kasdieniškų menkų rūpesčių. Idėjos gyvastingumas reiškiasi kiekviename objekte ir subjekte, ji yra atsiskyrusi nuo mokslinio, racionalaus pažinimo. Idėjos pagava gali būti prieinama betarpišku intuityviu pažinimu. Viena iš Schopenhauerio ištarų gali nurodyti kada mums suteikta galimybė priartėti prie Platoniškosios idėjos ir kokioje būsenoje, kondicijoje turėtume būvoti. Tai štai kaip teigia Schopenhaueris: „Kai pakylėti dvasios jėgos, mes atsisakome įprastinio daiktų stebėjimo būdo ir nebepavaldūs pagrindo principui, nustojame aiškintis vien tik daiktų tarpusavio santykius, kurių galutinis tikslas visada yra jų santykis su mūsų valia, vadinasi, daiktuose stebime nebe, kur, kada, kodėl ir kam, o, tik jų kas ir netgi abstrakčiam mąstymui, proto sąvokoms, nebeleidžiama užvaldyti: mūsų sąmonės; kada, atsisakę viso šito, visa dvasios jėga atsiduodame stebėjimui, visiškai jame ištirpdami ir visą

¹⁰ Ten pat, p. 253.

mūsų sąmonę užpildome ramia prieš mus esančios gamtos objekto kontempliacija, nesvarbu, kas būtų tas objektas, kraštovaizdis, medis, uola, pastatas, ar kas nors kita, kai, pagal gilią prasmę vokišką posakį, visiškai prarandame save atsiduodami objektui, t.y. užmirštame savo individualumą, savo valią ir išliekame tik kaip grynas subjektas, šviesus objekto veidrodis, ir todėl mums atrodo, kad objektas esti vienas pats ir nesame ko nors, kas jį suvoktų, ir jau nebegalime stebinčiojo atskirti nuo stebėjimo, tačiau abu tampa viena, nes visa sąmonė visiškai užpildyta ir apimta vienintelio stebėjimo vaizdo; kai vadinasi, objektas šia prasme nesusijęs jokiais santykiais su kuo nors už savęs, o subjektas nebesaistomas jokių santykių su valia, - tada tai, kas pažįstama tokiu būdu, yra jau ne pavienis daiktas kaip toks, o idėja, amžinoji forma, betarpiška valios objektyvacija šioje pakopoje. Ir todėl pasinėrus į tokį stebėjimą subjektas jau nebėra individas, nes individas jau ištirpo tokiame stebėjime. Tai jau yra grynas, bevalis, beskausmis, belaikis pažinimo subjektas.¹¹ Čia mano manymu pasakyta, kad idėja iškyla kaip antlaikiškas būvinys, grynuolis virš mūsų kasdieniškos, monotoniškos, pilkos, banalios, rutinos, kurioje esame paskendę iki pat žmoniškųjų egzistencijos šaknų. Ir tai nėra blogai, ar kažkas dramatiškai apgailėtina, priešingai, visų pirmausia būtina suvokti kad jokios kitos nuolatinės egzistencijos skleisties nėra, o yra , tik kasdienybė apraizgyta valios pasireiškimu, jos objektyvacija, pradėdant nuo žemiausios būvinių pakopos ir užbaigiant aukščiausiaja žmoniškąja menka, ribota būtybe. Mūsų egzistencija paprastai tariant yra – valios vergystė. Valia absoliučiai persmelkia individą, jam nepajuntant ir susikuriant iliuziją, kad jis yra racionalių, tikslingai apgalvotų, pasvertų savo paties įvykių šeimininkas , savo simetriškų judesių reguliatorius, deja šitoks manymas suklaidina individus ir taip atplėšia juos nuo pasauliškumo sampratos apie pamatinę varomąją jėgą. O vėliau paaiškėja, kad visgi individai yra valdomi valios – kaip menkos tik iš išorės gražiai išpuoštos marionetės teatro rengiamuose pasirodymuose.

Tad idėja, mano manymu yra tai, kas atitolsta nuo valios absoliučiu laisvės judesiu, tapdama nepavaldi jokiems priešastingumo ir padarinio ar suinteresuotumo, pragmatiškumo santykiams. Ji sužėri visu savo nekintamumu, kaip saulė ankstų giedrą, švarų rytmetį, prisodrintą įvairiausių gairių miško kvapų ,kyla lėtai, tarsi svirduliuojantis dangaus skliaute ugnies kamuolys ir su kiekvienu kilstelėjimu įgaunantis skirtingus geltonumo atspalvius, kurie aukščiausios jos pakilimo pakopos viršūnėje išsikristalيزuoja į geltoną skaidrų visą esinį

¹¹ Ten pat, p. 253

nutvieskiantį, šildantį masyvą. Kaip teigia Schopenhaueris : „, todėl valiai tarnaujantis pažinimas objektuose iš tikrųjų nepagauna nieko kito, išskyrus jų santykius, pažįsta objektus, tik tiek, kiek jie egzistuoja šiuo metu, šioje vietoje, esant šioms sąlygoms, dėl šių priežasčių, šitaip veikdami, žodžiu, kaip pavienius daiktus; ir jeigu pašalintume visus tuos santykius, tai pažinimui išnyktų ir patys objektai, nes nieko kito juose ir nebuvo pažinta.“¹². Šitoks pažinimas kaip sako: Schopenhaueris pasirodo visiškai absurdiškas, radikaliai priešingas intuityviam betarpiškam pažinimui, ir tik stumiantis valios marionetę į kvaitulingą, skurdžią būtį. Mano galva Šitokioje situacijoje individas tampa supančiotas ,kuris yra valios objektyvacijos aukščiausia pakopa pasireiškianti per vaizdinį. Žmogus norėdamas atsiplėšti nuo vergystės, pakilti į turtingą dvasinį pasaulį privalo nusimesti pragmatiško rūbus, atsisakyti minties, kaip tik vienintelio galimo pažinimo proto pagalba.

Neįmanoma apeiti tokio nepajudinamo korifėjaus - Platono, kuris aiškiai, lanksčia stilistika perteikia čia pat esamus dalykus, bet kurie tamsuomenei yra aptraukti Majos skraiste. Pasak Schopenhauerio: „, Nė vienas iš žmoniškųjų dalykų nėra vertas, kad dėl jo labai sielvartautum“.¹³ Mano galva akivaizdu, kad būtų itin juokinga ir apgailėtina vaikytis menkaverčių dalykų, reiškinų, kurie skurdina sielą. Atsidavimas valios kerams pastūmėja į juodąją pragarmę, kurioje slypi vienkartiškumo pripildyti malonumai, žaibiškai kintantys, tuštybės pilni ir galų galop pražystantys nuobodulio žiedu. Individas ieškantis greitai pasiekiamų, teisingau tariant susikuriamų malonumų pats nepastebėdamas savęs įstringa į aklavietės tinklą. Jis tampa nepajėgus ištrūkti, manydamas, kad išorinės grožybės teikia didžiausią džiaugsmą, vieši pobūviai, kuriuose susirenka išsidabinusių ponių ir ponų kompanijos, vaidybos ir veidmainystės kupinos šypsenos virsta tik apgaulinga povyza, priedanga nuo savo šlykštaus charakterio ir poelgių. Tai liudija žmogaus apgailėtina stovėseną pasaulyje, jo sielos nykumą, blankumą, ir nesugebėjimą susitelkti į tikrąsias vertybes. Kaip sako Schopenhaueris: „, žmogaus vidinis pasaulis, jo dvasia , žodžiu, - asmenybė ir jos vertė yra vienintelis ir tiesioginis žmogaus laimės ir pasitenkinimo šaltinis. Visa kita – šalutiniai veiksniai, todėl jų aktyvumą galima nuslopinti, o asmenybės veikimo nesustabdysi niekada.“¹⁴

Taigi mano manymu, nei vienas judesys nebus toks kilnus, santūrus kaip besąlygiškas savęs tobulinimasis, lavinimasis, ir kuo efektyvesnis traukimasis nuo bergždžių dalykų.

¹² Ten pat, p. 263.

¹³ Schopenhaueris A. *Gyvenimo Išminties Aforizma* / vertė A Tekorius. - Vilnius: Tyto, Alba, 2007, .p. 139.

¹⁴ Ten pat, p. 32.

Mąstytojas pateikia savo žvilgsniu ir gilia patirtimi sukauptus potyrius, kuriais galima drąsiai remtis, taipogi tvirtinti, kad malonumai neįtikėtinu akimirksnio greičiu išgaruoja, taip kaip vėjas prie jūros užneša smėlį ant kokio nors rašomo žodžio dar jo nespėjus iki galo užrašyti. Kadangi visos likimo suteiktos staigmenos praskrieja, norėdamos sužaloti žmogų arba jam suteikti džiaugsmo. Tad visi išoriniai įvykiai kinta ir nebegrižta, išblėsta. O žmogaus tvirtas charakteris atlaiko visas negandas, stipri, skvarbi minties ir sąmonės veikla suvokia, apdoroja visas niekšybes, praeinamybes, niekada nesuklumpa, absoliučiai nepaiso siaurapročių nuomonės, jų neišmuša jokios tuščios kalbos. Jie gauna šoka visai iš kitų procesų tai, iš dvasinių ugdymų, kurių energetika pulsuoja pirmaprade šviesa. Iškilus filosofas Schopenhaueris taria štai kaip: „paprastiems žmonėms rūpi tik laiką leisti, o turintiems šiokią tokį talentą - jį naudoti. Riboti žmonės taip dažnai nuobodžiauja todėl, kad jų intelektas teįstengia atlikti valios motyvų tarpininko funkciją. Jei staiga tokių motyvų neatsiranda, tada valiai – ramybė, o intelektui šventė: mat nei vienas nei kitas nepradeda krutėti savarankiškai; to padarinys yra baisiausias žmogaus jėgų sąstingis – nuobodulys“.¹⁵ Iš šios ištarnos mano galva galima suvokti, kad daugeliui žmonių laisvas laikas tampa kaip galimybė užpildyti silpnučiais dalykėliais savo nepilnavertiškumo būklę ir artėjančios baimės grėsmingumą, kurios pasireiškimas gali atskleisti vidujybės tuštybę, o kad tai pašalintų bendruomenės didžioji masė užsiima štai tokiais veiksmis: kortavimu, lėbavimu, išorinės naudos siekimu, rūpinimusi apie įvaizdžio reikšmę kitų akyse. Tai tėra savęs apgaulė, mulkinimas, akių dūmimas prieš patį stipriausią priešą – nuobodulį, savigina nuo bukagalvystės ir klampojimo trumparegiškume. Schopenhauerio samprotavimais remiantis: savaitgalis ypatingai turėtų atskleisti subjektyvios sąmonės pilnatvę, jos kūrybines galias, visą išmaningumą, nes tokiu metu individas lieka vienas pats su savimi, tampa savuoju - laisvuoju didžiu Šeiminku, kurio būtis turėtų skleisti kaip orchidėjos žiedas. Mano manymu „Žmogus turėdamas daug laisvo laiko, privalo puoselėti, želdinti dorybę, narsumą, grožį, tiesą, gėrį. Lavinti savo minties giją ir kūno tvirtybę. Tik žmogus užpildantis pats save prasiveržia į aukštą metalygmenį, kurio nebetrikdo nerimastis, ieškanti draugijų, tuščių plepalų, tingių, niurzgliškų pasisėdėjimų, kurie atneša vien nuosėdas, purvą į sielą; o siela, yra toks tyras sandas žmogaus būtyje pakeliantis jį į turtingą būvį. Subjekto egzistencija visada lieka kova su valia, tik vieni siaurakakčiai kovoja beginklėje kovoja, o tai reiškia graibsto nevertingus malonumus vieno po kito ir galų gale sugrižta prie nežinomybės kaip išsisukt nuo nuobodulio.

¹⁵ Ten pat, p. 34.

Prieš pereidamas į kitą žmoniškąjį lygmenį, į produktyvųjį, dorą pradėsiu Schopenhauerio ištarne, kuri leis padaryti aiškesnę ir gilesnę išskaidą. Taigi pasak Mąstytojo: „O žmogus, kuriuo asmenybėje vyrauja dvasinės jėgos, geba visas pasinerti į grynąjį pažinimą be jokio valios kišimosi, išvis išsiversti be jos. Tai perkelia jį į sritį, kur visai nėra kančios, kur jį apgaubia lengvai gyvenančių dievų – atmosfera.“¹⁶ Štai taip mano manymu žmogus pristinęs troškimo ir gebėjimo siekti skaidrių pažinimo srovių tampa apsinešusiu. Tokie individai gyvena skurdų gyvenimą siekdami tik asmeninės naudos, vienadienės sėkmės, taip bėgdami nuo savęs kiek tik įmanoma greičiau. Jiems būtina reikalingas pripažinimas. Nes tik jeigu tokie individai pasilieka vieni, tuoj sustingsta iš baimės, pamatę, kad neturi ką veikti su savimi, bijosi paties savęs. Ar nejuokingai skamba tokia frazė: išsigandau, nes nuobodu būti su savimi?. Štai prie ko priveda silpnadvasiškumas, nemokšiškumas, neišsąmoninimas paprastų gražių dalykų ir troškimas pažintis juos.

1.2. Platono idėjų pasaulio žavesys ir kelias į išmintį

Nenuostabu, kad žmogus turintis galingų dvasinių jėgų proveržį gyveną iškilų, kupiną skaidriausių minčių, doriausių poelgių gyvenimą. Jis tarsi kalnų šaltinis trykštantis savo ramiu išminties tekėjimu, traukiantis tokias pačias gražias sielas prie savo skaidrios būties. Jo malonumai yra stebėti žmonių gyvenimus, gamtoje persipinančias stichijas, skaityti didžiųjų vyrų kūrinis, jų neišsenkantį vertės grožį, apmąstyti ilgaamžią minties tąsą išraitytą raidžių. Būtent tokie tikslai jį domina, skatina nepaliauti skverbtis į tolimiausius minčių klodus. Toliau leisdamasis į aiškinimo kelionę noriu vėl pateikti nenusveriamą minties svertą apie individus, kurie žydi savo aistra besąlygiškai lavėti, kaip teigė Schopenhaueris: „Taigi mūsų praktinis gyvenimas, realusis gyvenimas – jeigu jo neaudrina aistros – yra nuobodus ir tuščias, o kai jos ima siausti, mus netrukus aplanko kančia todėl laimingi būna tik tie, kurie apdovanoti šiek tiek didesniu intelektu, negu jo reikia tarnauti savo valiai. Tokie žmonės šalia tikrojo gyvenimo turi dar dvasinį, į kurį jie gyvai pasinėrę ir kuriame nėra vietos kančioms. Paprasto neveiklumo, t. y. intelekto, netarnaujančio valiai, čia neužtenka, dar reikia kad jėgos tiesiog trykšte trykštų, nes tik

¹⁶ Ten pat, p. 41.

jų perteklius teikia galimybę nevergauti valiai ir atsiduoti grynai dvasinei veiklai, antraip laisvalaikis neužsiimant mokslais, yra mirtis ir gyvo žmogaus palaidojimas“.¹⁷

Mano galva šio mąstytojo žodžiai aštriai skamba ir silpnesnį gali lengvai atstumti arba įžeisti, bet rimtai nusiteikusį žmogų tik trauks dar labiau įsigilinti į jo minties sklaidą. Be abejonės kurie nori išvengti pilkumos, tuštumos užsiiminėja įvairiausia produktyvia veikla pradedant gamtos mokslais ir baigiant įvairiausiais menais. Tokia intelektualinė veikla skatina savisaugos judesį nuo netinkamų draugijų, turto švaistymo, nuo nuotykių ieškojimo kurių dėka prisidaroma papildomos nereikalingos negerovės. Dauguma ponų manančių kad visus malonumus galima įsigyti už piniginių vienetą ir kad džiūgavimai tol nesibaigs kol turės turtą. Šitokie manymai yra klaidingi ir niekingi, nes tokiais troškimais skurdina sielą, jie nei grūdelio taurumo neturi savyje, kadangi malonumų ieško aplink juos supančiuose daiktuose. Bet kai šitų daiktų netenka ima sielvartauti. Ir vėl leidžiasi kuo greičiau į tą malonumų kelionę išsigandę pačių savęs, kaip ir žiurkės pradeda lįsti iš visų pakampių kai artėja maras. Taip ir tokie bėdini žmonės išsigąsta neturiningo, juodo „niūraus vidaus. O valia stumia visa savo nepasotinama galybe į pragaištį. Ji vienintelė trokštanti pati savęs, be atodūsio judėti, ji niekada nepasiekia tikslo, ji neturi išorinio ir galutinio sustojimo. Ji ryja pati save, drasko savo siaubūnišku nepakantumu objektyvuotis per visą materiją. Jos substancionalumas judina kūrinijos funkcionalumą.

Ypatingai šia filosofo mintimi remdamasis atskleisiu kiek daug tvirtumo reikia įgyti norint išugdyti save patį. Tad pagal Schopenhauerį: „, tačiau žemės dvasia nusišypsotų ir tartų: Šaltinis, iš kurio trykšta individai ir jų galios, neišsemiamas ir begalinis kaip laikas ir erdvė, nes jie, kaip tos visų reiškinių formos, irgi yra, tik valios pasireiškimas, jos regimybė. Joks baigtinis matas negali apimti šio begalinio šaltinio. Todėl kiekvieno įvykio ar kūrinio, užgniaužto užuomazgoje, naujam gimimui atverta nė kiek ne mažesnė begalybė. Šiame reiškinių pasaulyje neįmanoma nei tikroji prarastis, nei tikras laimėjimas. Esama tik valios: ji – daiktas savaime, ji - visų reiškinių šaltinis. Jos savižina ir jos nulemtas teigimas arba neigimas yra vienintelis įvykis savaime“.¹⁸ Dabar priartėjome prie pačios valios pasireiškimo būsenos, jos sandaros ir kaip pasaulio

¹⁷ Ten pat, p.43.

¹⁸ Schopenhauer A. *Pasaulis kaip valia ir vaizdinys* / vertė A. Šliogeris. - Vilnius: Pradai, 1995, p.271.

fenomenų pulsavimo įsteigėjos. Visą šitą pasireiškimą ir tinkama linkme gali nukreipti tik genialūs žmonės. Schopenhaueris sakydamas, kad norint suvaldyti valia privalu įsisąmonint, kad prieš tai turi būti intensyviai tobulinimasis su pačiu savimi, ilgos meditacinės pratybos, sistemingai kontempliuoti gamtos reiškinius, lavinti minties laisvumą, ir pildyti sielos lobius, kurie gali privesti prie galimybės paneigti valios padriką veržimąsi į pačią save ir taip sudarkant individo pasaulį, nubloškiant į malonumų verpetą kuriame vėliau taps tik įrankis valiai, ir bus kaip paklusni avelė vedama per įvairius klodus. Bet kaip minėjau apie sparčią ir ilgą meditacinę veiklą: ji visada bus tik dirbtinė, jei tai neduota iš pat pradžių žmogui plėstis į pasaulio esmiškumo branduolį. Tai nėra paprastas išsiugdymas, tai natūrali ne sukurta pasaulio pamatiškumo pajauta. O šis intuityvus pažinimas suteiktas kaip sako Schopenhaueris: „ tai įmanoma tik nepaprastų dvasinių galių žmogui, vadinamam genijumi, nes tik jis geba būties ir daiktų esmę suvokti kaip visumą, paversti ją absoliučia tema ir šią ypatingą išvalgą labai savitai išreikšti mene, poezijoje ar filosofijoje. Todėl toks žmogus geidžia, kad niekas netrikdytų, kad jis galėtų gilinti savo mintis, darbus – save: vienatvė jam yra miela, laisvalaikis - didis gėris, o visa kita – nebūtina, o jei kas ir yra , tai dažnai tik našta.“¹⁹Toks žmogus mano manymu geba pajusti savyje pilnatviškumo reiškimąsi, todėl jam daug sunkiau bendrauti su aplinkiniais, paprastus gabumus turinčiais žmonėmis, kadangi jis juose nepajėgia atrasti to ką turi savo dvasios galioje, ir taip nejučiomis užsisklendžia savyje, tarsi pastato pertvarą tarp silpnesniųjų. Jis atsisako banalių poelgių, nebesivaiko garbės troškimo, visiškai netampa aktualus kito pripažinimas, kaip išaukštinimas, suabsoliutinimas. Jis įeina į glaudų santykį su paprastume čia ir dabar slypinčiais fenomenais. Juos išskleisdamas kuo tikslesnes išraiška, ilgu, gaivalingu užlaikymu skaidrioje sąmonės būsenoje. O paprastam žmogui kiekvieną akimirką galvojant apie begalinius malonumus, manančiam kad reikia ieškoti aukštesnės prasmės ir ji turi būti daug gražesnė už tą kasdienišką paprastumą, ypatingai jeigu jis yra pakankamai pasiturintis tai, tik vienintelė mintis jam niežti galvoje, kaip pralenkti kitus savo rato turtuolius. O kodėl taip įvyksta? pasiremdamas Schopenhaueriu pacituosiu: „ turtas tarytum sūrus vanduo; juo daugiau geri, juo didesnis ima troškulys. Tas pats pasakytina ir apie garbę.“²⁰ Kitaip ir negali nutikti, nes jau anksčiau minėjau malonumai visi praeina, o baimė artėja kiekvieną akimirką kai jų netenki ir iš lėto slenki į susidūrimą su savimi pačiu. O to visai nesinori, ir paprastų malonumų nebeužtenka atsiranda

¹⁹ Schopenhaueris A. *Gyvenimo išminties aforizmai* / vertė A Tekorius. - Vilnius: Tyto, Alba, 2007, .p. 45 / 46.

²⁰ Ten pat, p. 54.

didesni siekiai kaip garbės troškimas, puikavimasis prieš kitus. Visu pajėgumu griebiasi parodyt save kitiems, laukdami pripažinimo, tuščių liaupsių. Bet galop einant meteliams nebetampi toks populiarus, o ir kitų atsiranda kas dieną trokštančių pasipuikuoti ir lėtai tenka trauktis, o teisingai tariant šliaužti nuleidus galva kaip sraigei į savo kiautą. Ir akistaton atsistoti su savim. Pasak filosofo: „Visa kas gražu yra sunku“.²¹ Žinoma, mano galva suvaldyti žmogiškas kvailystes reikalingas didžiulis menas. Individai linkę prisidaryti visokiausių nelaimių, reikalaujantis kažko aukščiau patys tiksliai nesuvokdami ko, nes vien tik garbė, pasididžiavimas prieš kitus jų vėliau ar anksčiau nebetenkins. Jų dvasia, vidujybė nuolatos lieka nepatenkinta, buvojanti įtampe, nerimstanti vis dairosi pavydžiu žvilgsniu į minią. Totalus dirbtinumas skriejantis per visuomenę išplėšia juos iš racionalaus mąstymo. Taip klysta manydami kad jie dar mąsto racionaliai, jie net nebemato čia esančių daiktų per savo norus, trokšdami praryti vienas kitą. Vyksta nuolatinės lenktynės tarp žmonių, brutali, stačiokiškos. Tai absurdiškiausias vyksmas, beprotybės manija siekti žūt būt garbės. Nelengva šito išvengti buvojant tokiaje bruzdesyje, nes taipogi ir išminčiai paskutinį taurų, švarų judesį padaro kaip teigė Schopenhaueris: „Garbės troškimas ir išminčiams yra paskutinis dalykas, kurio jie atsisako“.²² Mano galva Pergalingas veiksmas įvyksta, kai žmogus atsitraukęs į ramų atokų jo vidujybei tinkamiausią vietovę rūpinasi savo dvasiniais tobulėjimais ir siekia idealaus tikrojo būvio, gyvendamas be bereikalingos visiškai nenaudingos įtampos, kuri tik ir trikdo tarytum koks priešas laukiantis kada galės įkišt pagalius į ratus neduodamas individui augti. Tobulumo siekimas, įpareigoja kovoti, nesuklupti ištikus net ir patiems sunkiausiems įvykiams, be jokių išlygų atsispirti efemeriškiems dalykams, prisodrintiems viliojimo ir apgavysčių pavidalais. A. Šliogeris taikliai pastebėjo: „Kad - bent jau vyrui – dera aiškiai ir be jokių kompromisų nubrėžti perskyrą tarp taurumo ir niekšiško, drašos ir bailumo, laisvės ir vergijos, grožio ir bjaurasties, ištikimybės ir išdavystės, šviesos ir tamsos, proto ir gudrumo, tyrumo ir purvo, garbės ir menkystės, tiesos ir melo, išdidumo ir pasipūtimo, pagarbos ir paniekos, delikatumo ir chamizmo“.²³ Tokia perskyra mano galva parodo aiškumo kontūrus, kuriais galima vadovautis keliaujant link išmintingumo platybių, kurios yra nesibaigiančios ir vis naujai atveriamos per kiekvieno genialaus mąstytojo žvilgsnį. Štai tai, koks sunkus kelias yra individui nepasiduodančiam valios kerams - neprotingai, jokiais eksperimentais, matematiniais modeliavimais nepamatuojamai, nepažabojamai, ar kitokio nei ji

²¹ Ten pat., p. 72.

²² Ten pat., p. 71.

²³ Šliogeris A. *Niekis ir Esmas*. I tomas. - Vilnius: Apostrofa, 2005, p.6/7.

pati savaime, tikslo neturinčiai valios saviraiškai. Valia neturi apribojimų, ar atramos taškų, kurie leistų ją įvardyti kaip nuoseklią ir nuspėjamą judinamąją galią. Ji totaliai veržiasi tik link pačios savęs ir tuo pačiu yra begalinė.

Taigi pradžioje išskleidžiau koks individas yra nerimstantis, beperstojo šokinėjantis nuo nuobodulio prie kančios. O dabar bandysiu iškristalizuoti ramią, atsikvėpiančią žmogaus būties akimirką, kuri pasireiškia dviem keliais: tai, estetiškas patyrimas ir sekantis – asketinis. Bet šiame darbe bus išskleistas ir man labiausiai rūpimas patyrimas tai – estetiškas. Visgi ši atokvėpiu kvėpanti gaivi paunksmė suteikia tarytum tikrąjį individui šansą, pralaužti tos imperijos sienas, kurias ir kuria valia. Taigi grynasis pažinimas kaip Schopenhaueris jį apibūdina priveda ir liepia stebėti pirmą pradžia, nesužmogintas, neperfiltruotas į pagrindo principo pažinimą grynąsias pasaulio formas, Platoniškas idėjas. Mano manymu Tai pati brandžiausia siekiama – grožio kontempliacija. O visos šitos grožio kontempliacijos pasireiškimas įvyksta tik giliais intakais iš meno kūrinio - per jo stebėjimą. Tik estetiškas stebėjimas žmogui suteikia galimybę nusikratyti santykinio pažinimo tarp daiktų, ir leisti į platoninės idėjos pamatymą. Platoniškoji idėja reiškiasi per visus individus, reiškinius, bet stipriausias, o gal derėtų tarti ryškiausias nušvitimas išsiskleidžia meno kūrinyje. Kaip minėjau valia ontologiškai dalyvauja kiekviename gamtos kūrinyje savo aklu, betiksliu veržlumu. Tai ir idėja tampa nepavaldi jokiam laikui, jokiems erdvės apribojimams, nes valia veikia tiesiog per idėją. Ji išskyla daikto neįprastumo pavidalu, kas sukelia nuostabą. Subjektas išnyra iš tamsių valiai pavaldžių kasdieniškų rūpesčių, instrumentinių poreikių, įžūlios naudos reikalavimo, idealistinių troškimų - pavergti kitus. Individas jokiais būdais nebedirgina, nežadina valios alkio. Jo būvimas tampa skaidrus kaip lietaus lašas ant eglės šakos esant dulksnai, spindi lyg perlas, tik šis perlas pulsuoja tyru. Nes idėjos stebuklas būtų galima šitaip tarti yra toks, kad individai, kurie regi tik priešastingumo principu daiktus net nepalytėja jos savo žvilgsnio. Būtent kokia slėpinga galia yra idėjoje? Ji gali atsiskleisti tik bevaliui, grynajam subjektui, kuris supranta kad jo žvilgsnis nėra absoliučiai viską pažįstantis.

1.3. Kanto estetinių idėjų recepcija Schopenhauerio meno filosofijoje

Kitas greta Platono išskirtinės svarbos mąstytojas turėjęs stiprų ir ilgalaikį poveikį Schopenhauerio meno filosofijai buvo Immanuelis Kantas. Taigi toliau svarbi problematika pasirodo Schopenhauerio meno filosofijoje ir jo visai metafizinei filosofijai, kadangi jis buvo įtakotas Kanto, kurio daiktas savaime jam buvo ne kas kita, o grynoji, iracionali, visa valdanti valios jėga, jos aklas veržimasis, ir tik link pačios savaiminio tikslo. Valią jis pavadino pirminiu metafiziniu pradmeniu – objektyvacijos motyvu.

Kanto estetika padaro didžiulį, unikalų lūžį estetikos teorijoje, jo grožio sąvoka įgyja visiškai kitoniška sistema filosofijoje, kuri absoliučiai skiriasi nuo kitų prieš tai buvusių. Iš kart nubrėžiu Kanto grožio tris ypatybes kurias išskirdamas parodo savo autonomiškos disciplinos įtaigumą ir radikalų skirtumą. Pasak Kanto: „Gražu yra tai, kas sukelia nesuinteresuotą pomėgį“²⁴. Šia ištara jis apibūdina ne kaip nereikalingą judesį ar reiškianti vengti specialiai patenkinti savo įnorių. Mąstytojas nori pasakyti, kad ši būseną reikalauja specialaus sąmonės pasiruošimo. Kada subjektas atitrūksta nuo praktinio, reikmeniško žvilgsnio, nustumia visus pragmatinio lauko sukeliančius veiksmus. Ir ypatingai pamato objektą ir jo tikrąją vertę. Kantas nustatė, jog estetiškas pasitenkinimas skiriasi nuo paprasto malonaus sukeliama jausmo iš išorės veikiant įvairiems dirgikliams, ar dėl psichologinių nusistatymų kurie leidžia pasiekti gražių išpūdžių. Visi tokie iš ankstiniai ir į suinteresuotumą nukreipti veiksmai nėra estetiškas patyrimas. Ją mąstytojas įvardina kaip kontempliaciją arba grynąją žiūrą. Ir iš kart susiduriama su kita problema: kokių aspektu skiriasi teorinė žiūra nuo kontempliacijos? Pasak Sezemano: „ šitą skirtumą nustato antroji grožio determinacija: Gražu yra tai, kas yra visuotinio pomėgio objektas, sąvokai netarpininkaujant“²⁵ šioje citatoje atsispindi tiesioginis regėjimas į grožio objektą, kurio matas yra visiems subjektams vienodas ir pirmiausia subjektas sueina į betarpišką sąlytį su grožio objektu. Tačiau grįžtant prie teorinės žiūros Kantas vadovaujasi principu, kuris pažintą visuotinumą objektą padaro taip, kad su juo santykiuotai sąvoka, o gal teisingiau tariant jai būtų pavaldus. Priskirdamas objektui tam tikrą predikatą gali vadovautis keliais būdais taip reguliuodamas objekto perspektyvas. Taigi grįžtant prie estetiško sprendimo, kaip minėjau esminis judesys atsisakymas sąvokos kaip pagalbinės ar vienareikšmiškos priemonės tai – betarpiškumas. Ir šitam pagrindimui reikalingas trečiasis Kanto nurodytas determinuotas grožio

²⁴ Sezemanas V. *Estetika*. - Vilnius: Mintis, 1970, p. 267..

²⁵ Ten pat, p. 267.

aktyvumas arba pasireiškimas: „Gražus yra tas objektas, kuris turi tikslingumo formą, nesusietą su tikslo idėja.“²⁶ Mano galva estetiškas objektas tampa savitiksliu ir galutiniu save išreiškiančiu grožio pradū. Jo darnumas atsiskleidžia per visumą, kad objekto paskiros dalys gali idealiai santykiauti su visuma, tai reiškia kad nėra kažkokių papildomų nuo objekto atskirtų priemonių, kurios leistu prasiskleisti, sužibėti grožiui. Iš to galima padaryti pradine seka kaip Kantas mini: „jei pirmoji grožio determinacija apsprendžia jo subjektyvias sąlygas, t.y. tą sąmonės nusistatymą, kuris sąlygoja grožio suvokimą, tai antroji ir trečioji determinacijos, rodos, iškelia grožio objektyvią pusę, t. y. paties estetinio objekto prigimtį“²⁷ Tad šiame slypinčiame estetinio objekto prigimties lauke glūdi pamatinis sandas tai, kad jis atskleidžia savo būtį nesąvokiniu keliu, o tiesioginiu sąlyčiu su daikto forma įeinančiu į jutiminės galimybės sferą. Pagal sezemano spėjimą Kantas turėtų tuoj pat imtis aiškinti tą jutimiškai suvoktą daikto formą, dar kitaip tariant tą objektyvų estetinį grožį, bet jam užkertą kelią jo paties sukurtos sistemos ribotumas –gnoseologijos subjektyvistinė mąstysena. Ir Mąstytojas priverstas remtis apriorinėmis proto sąvokomis – kategorijomis tokiu būdu nusako objektyvumą. Atsiranda paradoksali situacija jis nepajėgus nusakyti grožio objektyvumo jeigu nepasitelkia sąvokų arsenalo. Sezemanas mano kad Kantui lieka pripažinti subjektyvią žiūrą į estetinį objektą, tai tampa pomėgiu. Pomėgis atsiranda iš gražaus objekto kuris veikia mūsų jutiminę struktūrą ir skatina pažintinę kelionę. Kantas tai patvirtindamas suskirsto į dvi sielos galias: viena iš jų suteikia vaizduotės kuriamąją galią, o kita proto, šios dermingos visumos pagalba galima atpažinti ir mėgautis grožio objektu. Bet tai nėra absoliuti pažinimo siekianti galia, ji sąveikaudama su protu ir vaizduote gali žaismingai elgtis ir kurti harmoningus objektus teikiančius išpūdžius. Tik šis apibūdinimas pažinimo galių gėrėjimasis nuveda kita skirtinga linkme, kuri buvo teigiama prieš tai trijose grožio pamatiniuose požymiuose. Tokiu būdu Kantas vėl linksta prie racionalistinės grožio teorijos, šitaip atsisakydamas estetinės koncepcijos kur grožis užėmė autonomišką vietą – objektyvumo pamatinis egzistavimas. Vienas iš pagrindinių veiksnių nulėmusių tokį Kanto postūmį yra tas, kad jis grožį simbolizavo kaip dorovinį gėrį. Šitoks judesys buvo klaidingas imantis grynosios estetinės koncepcijos, kurioje turi dalyvauti kontempliacija. Tada Kantas nusprendė, kad jo estetika turi būti padalyta į dvi dalis: teorinė ir praktinė filosofija. Jis toliau

²⁶ Ten pat, p. 268.

²⁷ Ten pat, p. 268

vadovaujasi prieš tai minėtosiomis dviem sielos galiom, tokiu būdu sprendamas keblumą savo estetinėje teorijoje, kad visgi prote pasirodantys gamtos reiškiniai bus racionaliai perkurti ir išskleisti į dorovės pamatinį principą. Toliau norint aiškiai apibrėžti Kanto estetikoje išskylančią grožio esmę kyla klausimas: o kaip sąvokai santykiaujant su objektu skiriasi teorinis pažinimas nuo grožio suvokimo? Žinoma mąstytojas įsiveda dvi pagrindines sąvokas į savo sisteminių lauką, kad būtų galima kuo ryškiau padaryti perskyra. Tai yra: laisvasis ir priklausomasis grožis. Pirmajame absoliučiai nesuvaržoma jutiminė objekto visumos išraiška. Antrajame pasirodo kita pusė, kuri objektui grožį priskiria tik tada, kai jis atitinka savo paskirtį ar kitus reikiamus apspręstus reikalavimus. Pasak V. Sezemano: „tiktai laisvasis grožis esąs gryna estetinė vertybė; priklausomas grožis – nesavarankiškas, nes jo kriterijus ne pati konkreti jutiminė objekto forma, o tam tikra idėja, arba gaunama iš patyrimo (pvz., organizmo „normalumo“ idėja), arba apsprendžia dorovės pradmenų (pvz., žmogaus grožio idealas).“²⁸ Kantas estetinėje plotmėje autonominiam grožiui priskiria tik, ornamentika ir grynąją muzika. Mano galva tai itin siaura estetinės koncepcijos skleistis ir šitokiu atveju tenka pastebėti mąstytojo ne galimybę plačiau praplėsti estetinį lauką įpinant daugiau meno šakų, tai atsiskleidžia jo trūkumas aiškinant meno filosofijos sritį. Tačiau kaip Sezemanas teigia: „Vienok visi nurodyti trūkumai nepaliečia ir nesugriauna Kanto estetikos teorijos svarbiausios idėjos, būtent, kad grožio pamatas yra jutiminė objekto forma, pasireiškianti grynajai kontempliacijai (žiūrai).“²⁹ Taigi Kanto estetikos laukas buvo iškristalizuotas vėlesnių XIX a. idealistinės vokiečių krypties filosofų, kurie tai darė patyrę neparastai stipriai mąstytojo įtaką, bet jau Schellingui, Hegeliui ir Schopenhaueriui nebėra ta pati aktuali Kanto iškelta estetinė problema, kaip grožio prigimtis ir autonominės estetikos svarumas. Taip jie toldami nuo Kanto priartėja vėl prie Platono, kadangi savo estetika nori pagrįsti metafiziniu pirmavaizdžiu, priartėti gryniosios formos šitokiu būdu fenomenų nagrinėjimą palieka tarsi antroje vietoje, o teisingiau tariant jie dalyvauja visumos grandinėje kaip neatsiejamos grandys, tik norima atskleisti kaip tą grožio grandinę švyti. Bet ypatingai ryškiai sužimba Platonizmo įtaka Schopenhauerio estetikoje – meno filosofijoje. Dabar galime pastebėti kokia radikali perskyra tarp Schopenhauerio ir Kanto muzikos atžvilgiu. Pasak V. Sezemano: „Kantas muziką vadina įkyriu menu, nes ji įsiperša ir tam, kas nenori jos klausyti, ir jis net

²⁸ Ten pat, p. 269.

²⁹ Ten pat, p. 269.

abejoja, ar šitas „žaidimas maloniais jūtimais gali būti laikomas tikruoju menu“.³⁰ Kantas čia galvoje turi ne tą tiesioginę primityvią reikšmę, bet tai kad muzika savo gilia prasme ir skaidriu skambesiu veržiasi tiesiogiai į subjekto sąmonę ir jos nėra lengva išvengti, kaip kad kitas jusles galima reguliuoti jei nenorima patirti susijaudinimo. Artėdamas prie Schopenhauerio muzikos sampratos noriu priminti, kad ji užima atskira vietą, tarp kitų esančių meno sričių jo estetikoje. Kadangi kaip anksčiau minėjau mąstytojas pateikia išsamų aiškinimą, kad valia atsispindi betarpiškai – muzikoje. Ji pateikia viso pasaulio esmę. O kitos meno sritys atspindi tik kintančios valios objektyvacijos laipsniškumą. Filosofas muzika pagrįstai atskiria nuo kitų menu, nes ji neturi materialumo, melodijoje visada vyrauja intymus sąlytis su vidiniais išgyvenimais, o tai sukelia įvairių tonų skambesys. Muzika Schopenhauerio filosofijoje dar išsiskiria pačiu svarbiausiu aspektu, tuo kaip sakė A. Gaižutis: „šioji nepasikliauja jūtimais, paprastu emocionalumu, sensorika, ji, valdoma kūrybinės Valios, byloja apie gelminę gyvenimo prasmės atvertį.“³¹ Schopenhauerio meno samprata skiriasi nuo Kanto tuo atžvilgiu: kad menas filosofui buvo pirmapradis švytėjimas, stipri energetinė galia, kuri kaip dovana žmoniškajai esaičiai padėjo perteikti ir suvokti kūrybines galias. Ir nors Kantas jį įtakojo, Schopenhaueris nepasiliko vien šioje plotmėje, jo kūrybinė dvasios egzistencija plėtojosi su romantizmo epochos idėjomis. Schopenhaueris griežtai skyrė meninį suvokimą nuo praktinio, tai yra nuo mokslinio, paremtu pagrindo principu, logikos dėsniais. Pasak A. Andrijausko: „menas Schopenhauerio koncepcijoje yra nuostabiausias fleur de vie (pranc.. gyvenimo žiedas), išsiskiriantis reiškiny, nulemiantis žmogaus būties prasmę.“³² Mano galva mąstytojas nori patikinti, kad menas atskleidžia būties grožį, jos grynąją esmę, leidžia sufokusuoti žvilgsnį prasiskverbianti į tikrąją formą, spalvas, linijas, dermę. Leidžia suvokti kiek yra įmanoma daikto prasmės atvertį ir jį jungiantį su žmoniškąja būtimi šiame kosmose. Nežymus sąlytis siejantis Schopenhauerio ir Kanto filosofijos paradigmas yra tas, kad graikiškąjį noumenon žodį pakeičia į kitą prasmę, kuri reiškiasi skirtingais judesiais. Nes tas žodis pirminę reikšmę išvertus yra: racionalus. O Kantas tai vadina daiktu savyje. Schopenhaueris pakeisdamas pirmąjį žodį į iracionalios, voliuntaristinės Valios metafiziškai visa valdantį pradą reikšmę nužemina mokslo teisingumo galimybę spręsti gamtoje vykstančius procesus. Nes anot jo mokslas pajėgia pažinti tik

³⁰ Ten pat, p. 283.

³¹ Gaižutis A. Schopenhauerio grožio metafizika // *Valios metafizika: Schopenhauerio filosofijos interpretacijos*. Serija: Neklasikinė filosofija. Trečioji knyga / sud. A. Andrijauskas. – Vilnius: Versus Auerus leidykla, 2008, p. 175.

³² Ten pat, p. 67.

fenomenalius, pavienius santykius ir neprasiskverbia iki esmės. Taigi Schopenhaueris teigdamas subjekto išsivadavimą iš valios pančių pereina į aukštesnį, tvaresnį pažinimo lygmenį, tai yra – idėjų. Kurios leidžia įsijausti į ontologinius, nekintančius būvinius. Visa tai suvokti yra pajėgus tik filosofija ir menas. O filosofija visada padeda meno subtilumą paaiškinti ir išryškinti jo nekintančią būtį, kuri yra atitraukta nuo pragmatinio lauko. Pasak A. Andrijausko: „Ši Schopenhauerio mintis yra nukreipta prieš visuomeninę meno funkciją. Konstruodamas realiam, prieštaravimų draskomam pasauliui „tobulą“ metafizinį idėjų „antipasaulį“, mąstytojas kartu siekė pateisinti pesimistinę pasaulėžiūrą, individualizmą, aktyvios visuomenės veiklos vengimą.“³³ Ir jis radikaliai skiriasi aukštindamas meno galią žmogaus būčiai nuo Kanto, Hegelio, Fichtes, kurie mokslą laikė svarbiausiu pažinimu galinčiu suteikti svariausia tikslumą. Be to Schopenhaueris neišvengiamai tolo nuo Kanto estetinės ir mokslinės koncepcijos, jo kūryba buvo įtakota Vedų ir upanišadų tekstų. Nes jis savo meno rūšis suklasifikavo ir kiekvienoje jų atsispindi valios objektyvacijos forma nuo mažiausios iki aukščiausios. Taipogi kaip teigė A. Andrijauskas: „Senuosiuose vedų epochos tekstuose ir upanišaduose aprašoma tolydi mineralų, augalų, gyvūnijos formų ir jų viršūnės žmogaus raida, į kurią įvedami pakopų principai.“³⁴

³³ Ten pat p. 67.

³⁴Andrijauskas A. Schopenhaueris ir neklasikinės filosofijos ištakos // *Valios metafizika: Schopenhauerio filosofijos interpretacijos*. Serija: Neklasikinė filosofija. Trečioji knyga / sud. A. Andrijauskas. – Vilnius:Versus Auerus leidykla, 2008, p. 69.

Antra dalis. **SCHOPENHAUERIO GENIJAUS ORBITA**

2.1. *Genijaus vizijos kontūrai*

Toliau kylantis klausimas išnyra į skaidrų dienos paviršių: koks turi būti individo egzistencinis būvis, kad jis visapusiškai be jokių nuolaidžiavimų paneigtų valią? Schopenhaueris kilniadvasiškiausiu žmogumi laiko genijų, kuris įsismelkia savo estetinė žiūra į patį daiktą, sugebėdamas į jį pažvelgti akinančioje šviesoje nepriimtinoje paprastam žmogui. Paprasta žmogiškoji būtybė linkusi tik akimirksnį atsiplėšti nuo valios „globos“, ir pažvelgti į platoniškąją idėją. Grožio kontempliacija iš subjekto akiračio dingsta tada, kai vėl atgyja staigios, alkanos valios pasireiškimas, jos aklas bėgimas. Kadangi estetinė grynųjų formų kontempliacija atsiplėšia nuo pragmatinio lauko, individas išnyksta, netenka savęs kaip reikalaujančio prieglobsčio valios pirkioje. Ši geniali būtybė sugeba pamatyti pasaulį objektyviai. Schopenhaueris išgrynina subjekto – genijaus sampratą tokia ištarne: „Grožyje mes kiekvieną kartą suvokiame gyvosios ir negyvosios gamtos esmines ir pirmines formas, vadinasi, suvokiame Platono gamtos idėjas, ir šitą suvokimą lemia jų esmės koreliuotas, grynavalis pažinimo subjektas, t. y. grynasis intelektas, neturintis nei ketinimų, nei tikslų. Todėl, prasidėjus estetiniam suvokimui, valia iš sąmonės visai dingsta.“³⁵ Genialus mąstytojas nenuvilia ir tvirtai teigia, kad galima rasti sielos ramybę stebint įstabų genijaus nutapytą paveikslą, klausant per amžius nenykstančių Mozarto muzikos garsų, ar skaitant Goethe. Tokie estetiškos pajautos judesiai tarytum be jokio išorinio paliepimo ar įsako įpareigoją patys savaime atitrūkti nuo kasdienio šurmulio, nes valia eina tiesiogiai per idėjos ryškumo egzistenciją.

Genijaus estetiškas suvokimas atsiranda jam ištirpus gamtos stebimuose reiškiniuose, kai sąmonė yra apvalyta ir nesuinteresuota jokios aistros tuos reiškinius primesti kokioms nors tikslų ir padarinio reikmėms. Mąstytojas samprotaudamas išvysto tokia įžvalga: jeigu individualioji valia sugeba pasišalinti ir duoti absoliučią laisvę subjektui, kuris kas akimirka yra pašauktas į valios tarnystę iki tol kol vėl sugrįš į savo iščias, ir kai ji nustoja be kompromisų rūpintis subjektu, kuris iš tiesų yra pirminė ir vienintelė jai rūpinti ir tik individe esanti, taigi nuolatos jinais reikalaują įtempto darbo. Bet jinais negali prarasti savo budrumo ir energetinio pulsavimo, kuris padeda radikaliai įsijausti į stebimuosius objektus. Kaip sako Schopenhaueris savo gilia

³⁵ Schopenhauer A. *Parerga ir paralipomena* / vertė A. Tekorius Vilnius: Pradai, 2001, p. 186.

įžvalga: „, tampa sąžiningai objektus atspindinčiu veidrodžiu arba, tiksliau sakant, kiekvieną kartą vis kitais objektais atsiskleidžiančios valios objektyvacijos medium, valios, kurios giliausia esmė dabar išryškėja juo visapusiškiau, juo stebėjimas trunka ilgiau, kol visai pasibaigia.“³⁶ Štai tokioje, mano galva gryojoje, teorinėje žiūroje buvojantis genialus žvilgsnis – grynavalis subjektas kartu pasirodo su grynąja forma – objektu.

Šitame grynajame stebėjimo objekte valia pasireiškia taipogi, o dar kitaip tariant šitas daiktas savaime ir yra valia pati savaime nuraminta, ir kiek įmanoma neįsiveržianti į individo vaizduotę viliojančiu pavidalu. Toks valios pasirodymas grynajame objekte ir yra platoniškoji idėja. Taigi genialus žvilgsnis sklinda tik su viena sąlyga: kada radikaliai ištrūkstama arba abstrahuojamasi nuo tam tikro laiko ribotumo, tikslios erdvės sampratos, pamirštama apie patį save kaip matuojančią daiktų judėjimo kryptį būtybę. Nes laikas ir erdvės tikslumas mums primeta priešastingumo ir padarinio skaičiavimus. Tokiu būdu individas yra pajungiamas į santykį su kitu dalyvaujant praktinėje sferoje. Todėl tas visiškai primygtinai liepiant turi būti nuskandinta gėlame monotoniškos rutinos vandenyje. Toks atsisakymas priveda prie teorinės žiūros ir objekte išvelgiama idėja.

Norint, kad ši tarp subjekto ir objekto sandūra išliktų stebint bet kokį genijaus kūrinį, turi būti nutraukta gija, pirminė funkcija su valios draugiškumu, ar jos tarnavimui. Įvykdžius šį judesį įmanoma ir būtina plėsti pažinimą paliktą pačiam sau, kad būtų praregėtas idėjos švytėjimas nepavalduo laiko slinkimui, nes būtinai reikia priminti – ji nekinta, pastovi ir ilgaamžiška, taip ir filosofinė idėja ji visada yra aktuali, gaivalinga, kaip Platono dialogai – nesenstantys. Platono idėjos sudaro visų dailių menų pagrindą. Mano nuomone Genialios būtybės intelektas turi tarnauti pats sau, savaiminga eiga keliaudamas grynuoju pažinimu, atsiskyręs nuo valios tikslų. Vaizduotė privalo laisvai klajoti tokiu pavidalu kad atrodo lyg nebūtų prieš tai mačiusi šitų daiktų kurie atrodė savaime suprantami, o bevaliame žvilgsnyje objektai prasiskleidžia nesutepta, neklaidinančia grožio šviesa. Genijaus kelias kardinaliai skiriasi nuo kitų, jis pajėgus pastebėti tai ko paprasti žmonės net nenutuokę esant šiame kasdieniškame siautulyje. Jo gabumai neįtikėtini perteikiant gamtos reiškinius tokiu pavidalu lyg jie pulsuota ta pačia pirmaprade gyvybe. A. Shopenhaueris pabrėžia ir kitą svarbią aktyvios valios pusę, kuri tampa vėl suaktyvinta, kai fenomenas jau pažintas ir genijus kuria meno kūrinį. Pavyzdžiui tapytojas: jam privalu pasitelkti į proceso eigą pagrindo principą, nes jau yra siekiamas tikslas, pažvelgti į spalvų dermę, parinkti

³⁶ Ten pat, p.187.

tinkamą drobę ar popieriaus lakštą, ir visas kitas menines priemones reikalingas idėjos perteikimui. Šis intelekto pasitelktas darbas yra natūrali žmogaus būtis, nes visa smegenų funkcija yra valios aobjektyvacija. Ji nuo pat pradžių buvo dovanota žmogui kad jis galėtų keliaklupsčiauti valiai, todėl pasmerktas nuolatiniam procesalumiui, kuris paremtas pagrindo principo ir radikaliai priešingas minėtajai Platoniškosios idėjos atverčiai.

Genialusis stebėjimas, grynosios sąmonės kontempliacija yra priskirtina Platonui, ir šis grynas pažinimo būdas galioja tik menui. O kitas Aristoteliui priskirtinas metodas yra praktinis, intelektualinis pažinimas pagal pagrindo principą. Kaip Schopenhaueris yra vaizdžiai apibūdinęs šiuos du pažinimo būdus itin ryškia aforistine stilistika: „, pirmasis būdas panašus į galingą uraganą, kuris lekia be pradžios ir tikslo, viską lenkia, drasko ir nusineša su savimi; antrasis panašus į ramų saulės spindulį, kuris perkerta to uragano kelią ir lieka visai jo nepalytėtas. Pirmasis panašus į nesuskaičiuojamus, audringai blaškomus krioklio purslus, kurie, nuolat keisdami, nenurimsta nė akimirka; antrasis primena vaivorykštę, tyliai rymančią virš šio siautėjančio sąmyšio“.³⁷ Genialus stebėjimas turi susilieti su objektu, tapti pasaulio veidrodžiu atspindinčiu daikto idėją. Tai pasireiškia per valios ignoraciją, užmiršimą siautulingos geidulių bangos, ir ne laikinu trumpos akimirkos atsiribojimu, bet išsisiniuose judesiuose užlaikant ilgam blyksnio skaistumą. Taip išliekant grynuoju subjektu, pasitelkiant valios kryptingą energiją, kuri palenkiamą perteikti pagautus gamtos reiškinius stubinančiu tikroju menu. Individas norėdamas tapti genijumi privalo galutinai išsižadėti valios mėgavimosi nereikšmingais poreikių patenkinimais, išstumti valią nuo įgeidžių, kurie linksta į absoliučiai pasitaikančius lėkštus malonumus. Šitie judesiai numarina bent kiek bandančias pažvelgt akis į daiktą savaime, jo išstis kelias turi eiti pažinimo laukais, per kuriuos jis išsiugdys tą kontempliatyvią būseną, bet prieš tai dar turi suvokti kad siekiant pagrindo principo valia niekada nebus pasotinta, ir šis principas negali pasiekti ramybės užuovėjos, ar numalšinti kančios, o taipogi priėti prie totalaus pažinimo, kuris visgi veda prie absurdiškos padėties. Ir šis genijaus kelias nėra toks lengvas kaip gali pasirodyti iš pat pradžių, jo egzistencinis nepasitenkinimas, begalinis veržlumas surasti vis naujų idėjų, skvarbių, gilių apmąstymų ieškojimas, bandymas kuo energingiau prabėgt pro šešėlių užsklandą, kaip Platonas mini savo olos alegorijoje, genijaus gaivališkumas supranta tai, laikiškumas esti jie patys, ir jiems nereikalingos liaupsės, kurios tik yra tolimesnės kančios

³⁷ Schopenhauer A. *Pasaulis kaip valia ir vaizdinys* / vertė A. Šliogeris. - Vilnius: Pradai, 1995, p. 273.

virsmas. Jų nedomina tas patogus įsitaisymas į kasdienišką būvį kuris yra tik dažniausiai pakartotinas procesas ir vis leidžiantis būti nepasotinamam.

Genijaus egzistencijos energetinį nenumaldomą troškimą siekti aukščiausio meno perteikimo iš idėjų išvalgų branduolį sudarė – fantazijos atsivėrimas jo kryptingos sąmonės veikloje. Nes jam būdingos tik idėjos, nekintantys pasaulio objektai, sudarantys kosmoso esmę, šio įvykio galia – intuityvus pažinimas. Jis turi ir sugeba nutrinti abstraktų, tarpsantykinių žinojimą, kuris absorbuoja tik pavienių daiktų pasireiškimą neleisdamas ištrūkti iš savo asmens, nes kitas individas bet koku atveju nori atlikti valios principu pateiktus uždavinius ir kurti tik greitai ir tik tai epochai tinkamus kūrinis. Genijui tai negresia ir jam nėra truputi nesvarbu tokie pažinimo metodai, jam būdinga pereiti iš tų netobulų kasdieniškų objektų – esančių tik idėjos šešėliai, ir mažytis atspindys paslėpiantis nekintamą daiktą parodant ne tokia ryškia šviesa paprastiem žmonėms, kuriems būtų gera joje įsitaisyti ir manyti kad jie viską išmano. Juk mąstytojas prasitaria, koks karingas ir konkretus turi būti santykis su daiktu norint pamatyti jo idėja ir suprasti kad ne jis ją valdo.

2.2. Genijaus esaties formos

Tačiau svarbu nepamiršti, kad paprasti žmonės yra pajėgus taipogi turėti didžiulės fantazijos galią, bet tai nereiškia jų genialumo požymio. Šioje situacijoje reikia išskirti du tipus, dvi stebėjimo galimybes kurios parodys radikalia stovėseną tarp genialios fantazijos galių ir paprasto žmogaus. Daikto idėja galima kontempliuoti objektyviai, tai yra genialia, o kitas žvilgsnis padeda suvokti tik pagrindo principą – pavienių daiktų santykius. Ir tai ši būseną nusiviedžia su valios susitapatinimu. Ši perskyra parodo, kad geniali fantazija sukuria vaizdinį, kurį perteikia prieš tai buvusio pažinimo dėka, taip atkartodamas ją sukuria meno kūrinį, o kitas individas kuria tik pasimėgavimui, atsiduodamas sąmonės laisvumui, nebudrumui, klaidžiojimui trumpalaikėmis valios pasireiškimu būsenomis, kur po to viskas absoliučiai išgaruos, ir nėra jokio santykio su tikrovės vyksmais. Šis malonus užsilingavimas pastūmėja į bergždų žaidimą iš kurio nebeišeinama. Tokių žmonių labai daug, rūšinių individų, kurie niekada neišnyksta valios aklu veržlumu, ir ji tarsi sarkastiškai šypsosi pasislėpusi paprasto žmogaus vaizdinyje, piktdžiugiškai mėgaudamasi savo paties savaiminiu tikslu.

Individas nesugeba tapti bevaliu, nesuinteresuotu subjektu. Taip slinkdamas į gyvo numirėlio vaidmenį. Grynas subjektas skiriasi nuo paprasto individo, kaip sakė Schopenhaueris: „viskam, kas jam pasitaiko, jis kuo greičiau ieško sąvokos, kuria būtų galima tai paaiškinti, kaip kad tinginys ieško kėdės; o po to objektas jo jau objektas nedomina.“³⁸ Akivaizdžiai aišku, kodėl jam visiškai lengva susidoroti su gamtos objektais, meno kūriniais, ir kitais gražiais gyvenimo reiškiniiais prašvintančiais tik labai retom akimirkom mūsų triukšmingame kasdienybės plyšelyje. Ontologinis pasaulio pasireiškimas, jo esmės žaižaravimas, jam nekelia jokio troškimo patirtį svaigiausią tikrovės būseną tampant tyriausiu stebėtoju paneigiant valią. Jo laiko švaistymas, kurio netraktuoja kaip tokio įvykio atiduoda save tik savojo kelio ieškojimui ir į saldžios fantazijos arba didžiulio išmoningumo rankas. O genijus puola prie tikrojo stebėjimo, kontempliatyvos būsenos, kurio didžiulės energetikos pulsavimas leidžia nusimesti valios pančius ir pamatyti kiekvieno daikto idėją. Jis rūpinasi tik kosmoso stebėjimu, jam nerūpi pragmatiniai savęs paties prieglobsčiai, todėl jis keliauja gyvenimo vingriais gana neapsukriai, ir neplaningai. Mąstytojas vėl savo vaizdingais aforistiniais pasakymais prabyla apie genijų: „paprastam žmogui pažinimas yra žibintas, apšviečiantis jam kelią, o genijui jis yra saulė, kuri atveria pasaulį“³⁹. Jų povyzos atsispindi ir išorėje, nes genijaus veriantis žvilgsnis sukaustytas ties kontempliacija ir skvarbia išvalga, o paprasto žmogaus akys nukrypusios į nuolatinį bėgimą pripildytą ieškojimo, apsimestinio išmanymo vadovaujantis tik abstrakčiu viska paaiškinančiu mąstymu. Eilinių žmonių veide atsispindi tik valios įnoriai, geniali išvalga kupina grynojo pažinimo.

Bet iškyla paradoksas su genijaus esatim. Būdami genialios išvalgos jie pažįsta daikto idėją, ir skiriasi nuo mokslininkų kurie vadovaujasi pagrindo principu. Tad genialūs individai nekrepdami dėmesio į gamtamokslinį procesą atsiduria keblioje situacijoje. Ši situacija bus nagrinėjama tik ypatingais sugebėjimais pasižymintiems individams, kurie turi prieigą prie Platoniškosios idėjos. Taigi genialus pažinimas niekada nebūna pastovus. Pas šitokį individą vyrauja labai stiprūs impulsai, jį nuolatos traukia bevalis žvilgsnis, ir tam yra reikalingas nepaprastai greitai intuityviai pasireiškiantis spontaniškumas atlaisvinantis sąmonę nuo išorinių trukdžių.

³⁸ Ten pat, p. 276.

³⁹ Ten pat, p. 276.

Toks intencionalus intuityvus pažinimas iššaukė vėliau artėjanti ir neišvengiamą nusilpimą vidinių dvasios galių. Kai tai nutinka individas nusileidžia kai kuriam laikui iki paprasto žmogaus galių, nebeįstengdamas įeiti į santykį su grynąja forma. Tai, nepaslaptis kad genijus kaip aukštesnė būtybė buvo suvokiama turinti įkvėpimą kuris ateina iš mūzų, nepasirinktu laiku – nei vietas, bet staiga stebėjimas tampa daug aštresnis. Tuo pastūmėti jie veržęsi link būties gelmių, ieškodami pasaulio esmės, konkretybės, tikrojo grožio, kurio nesugeba atrasti matematiniuose skaičiavimuose, abstraktybėse, kuriose reiškiasi tik formoje esantys turiniai, kurie veda prie santykiškumo. Genijus iš pirmo žvilgsnio turėtų priimti logiką, kuri teikia aiškius konkrečius išprotavimus – deja ji reikalauja ištisos loginės išprotavimų grandinės remiantis pagrindo principu. Šis pažinimas pagrindo principo veda gan atkaklia save ginančia pozicija, teigdamas: kad tai yra logika, konkretūs tikslūs dalykai, paiimti iš gamtos, suteikiama nuosekli eiga. Jokiu būdu genialus individas nepriims tokio sprendimo, nes matematinės formulės reikalauja atminties ir sprendžiant viena uždavinį subjektas yra įpareigotas prisiminti ankstesnę formuluotę.

Toks vyksmas atmeta abejonės, nuostabos principą, nukrypstamą nuo pirmapradės gryųjų pasaulio formų įžvalgos. Todėl yra geriausias pavyzdys parodantis, kad niekada nebuvo genialių žmonių suvokiančių matematinės eksperimentinės gamtotyros skaičiavimus kaip teigia Schopenhaueris: „ Alfieri pasakoja, kad jis niekada negalėjęs suprasti net ketvirtosios Euklido teoremos.“⁴⁰. Nėra tokių pasaulio stebuklų, kad genijus sugebėtų abiejuose srityse būti originalus. Kur dalyvauja intelektinis, arba abstraktusis pažinimas, ten yra praktinio proto pasireiškimas ieškantis nuoseklios turinio pripildytos formos priešastinių ryšių ir greito paaiškinimo. Ir šis pažinimas stulbinančiai nėra susietas su grynuoju pažinimu – idėjos pamatymu.

Tik genialūs individai yra linkę būvoti ribinėse situacijose, nes jų intuityvus pažinimas ir pasaulio suvokimas tampa itin aštrus, į jų dvasinę būseną įsilieja staigios, veržlios pagavos kuriose valia reiškiasi per jų energetinius, vitalinius judesius, taip

⁴⁰ Ten pat, p. 278.

stipraus intelekto subjektai atsiduoda iki pat šaknų sudrebinančioms aistroms ir persmelkiantiems afektams. Todėl jų percepcijos laukuose atsiduria pagrindinis santykis su daiktiška konkretybe šitaip padarydamas perskyra tarp abstraktaus pažinimo. Tokios aistrų ir stiprių afektų pajautos, kurios kaip minėjau apsilanko spontaniškai individo vidujybėje priverčia griebtis nesuplanuotų, nenuoseklių, iracionalių neapsvarstytų judesių. Jis iki galo panaikina sąvokų konstrukcijas ir kitas bendrybes pereidamas į betarpišką santykį su daiktu.

2.3. Genijus ir psichinės patologijos grėsmės

Jie išsivaduodami iš valios pančių patenka kaip minėjau į paradoksalią situacija: jų polinkis tampa neišvengiamas link beprotybės ribų, jie tarsi švytuoklė švytuoja tarp beprotybės ir sveiko racionalaus proto. Jie atsiduria keblioje situacijoje, kai bendrauja su žmonėmis, genijai net nepastebi ar net neįsisąmonina su kitais asmenimis dialogizuodami, pateikti įvairias užklaudas, manipuluoti kalba, jų suaštrėję afektai recepcijos dėka pagauna tą reiškiniį ar objektą apie kurį kalbasi taip jau lyg jis stovėtų čia visu savo grožiu. Ir tas dažnas sklindantis sielos spinduliavimas visa savo stipria šviesa individą nubloškę į monologo kelią, kuriame nebėra pajėgus kontaktuoti su silpnesniais žmonėmis, jam reikia tik savęs. Kaip Schopenhaueris cituoja Aristotelio ištarą apie genialumo gelmes: „ nullum magnum ingenium sine mixtura dementiae fuit“ [nebuvo didelio genialumo, kuris neturėtų beprotybės priemaišų].“⁴¹

Mano manymu tokia genialumo lemtis, o gal pasaulio gudrybė kurios esmė slypi valios pasireiškinge, nes ji savo aklu, neprotingu ir tik pačios savitiksliu siekimu uždengia daiktus Majos skraiste, o kartais kažkas žmoniškajai būčiai suteikia dovaną nuimti šią skraistę ir tuo pačiu save pasmerkti didiems ieškojimams, kurie priveda prie

⁴¹ Ten pat, p. 279.

išeinamybės iš masios ir akistatoje likti su pačiu savimi bebaimiu žvilgsniu žiūrint į daikto idėją. Kaip didis graikų mąstytojas Platonas sako: „ tie, kurie, išėję iš olos, stebi tikrą saulės šviesą ir tikrąsias esmes (idėjas), po to jau nieko nebegali matyti oloje, nes jų akys atpratusios nuo tamsos; jie jau nebesugeba aiškiai skirti šešėlių ir savo klaidomis užsitraukia pajuoką tų, kurie niekada nebuvo išėję iš olos ir atitrūkę nuo šešėlių“⁴². Iš šios ištarmės pasirodo, kad tikras genijus nesugeba simuliuoti daiktais, jo didingame stovyje glūdi nuolatinė kančia vis grūmimasis su perėjimu į beprotybes ribas. Tokie genialūs individai yra ryškios gamtos dovanos, kurių tik kartkartėmis atreikėja gamta, ir tuo pačiu lyg pasmerkdamas kaip aukšto intelektualinio pakilimo link anomalijos formos, nes jiems nei iš tolo neprilygsta paprasto intelekto žmonės.

Toliau svarbu pabrėžti kokios genialumo priežastys kloja pamatus link beprotystės radimosi stiprios dvasios vidujybėje, kuri tik viena geba kurti nedūlyjančius, tikruosius meno kūrinis. Pagrindinis elementas: kodėl išsivysto pakvaišimas? Nes sąmonėje yra apiblésusi atminties gija, jie yra pajėgus suvokti visus įvykusius įvykius, pažinti dabarties akimirkas nuo praeities, gali rišliai kalbėti, ir nereikia įsivaizduoti jog jie neturi proto ar intelektinių sugebėjimų. Bet kaip minėjau pilnatviška atmintis yra atitrūkusi, tada šiose spragose lieka tuštumos laukai, o sąmonė yra toks dalykas kad negali nekurti ir būvoti neregėdama.

Tokiu atveju pamišėlis visus trukdžius užlieja įvairiausiomis fikcijomis, kurios gali būti paimtos ir iš dabarties ar netolimos praeities. Cituoju Schopenhaueri: „ pastarosios arba lieka vis tos pačios ir virsta „*ideae fixae*“ – ir tokiu atveju apima atkaklus pamišimas, melancholija; arba jos kaskart vis kitokios akimirkos keistenybės – ir tada tai vadinama išprotėjimu, *fatuitas*“.⁴³ Tada mano galva netenkama galimybės su jais kontaktuoti, taip jie suvokia čia esančią dabartį, bet pateikia iškreiptai, priklauso nuo jų

⁴² Ten pat., p. 279

⁴³ Ten pat., p. 282.

pažinimo lygmes, ir kas jiems yra labiausiai iš praeities įstrigę sąmonėje, dabartį fiksuoja su praeities priemaišom, ir tai juos daro nesuvaldomus rišliai mąstyti, dabartyje jie iškelia nebūtas žmonių figūras ar reiškinius, kurie nustelbę dabarties kontaktą su kitu normaliu asmeniu.

Šitoks žmogus tampa nebepatikimas, kada beprotybės laipsniškumas pakyla iki aukščiausio jo taško, jis yra valdomas bet kokiems praeities pasirodantiems nerišliems, vienkartiškumo pilniems įspūdžiams, jo sąmonė išbalansuota iki tokio santykio kuris susitapatina su bet koku individu ar reiškiniu. Ir čia jau susiduriama su viena itin rimta problema: gyvulys taip pat pavaldus dabarties vyksmui kaip ir beprotis. Tik gyvulys totaliai apsiriboja dabarties pažinimu, jis neturi nei menkiausio sąryšio su praeities išdavomis kaip vaizdiniu, jis tik instinktyviai atpažįsta šeimininką ar kokį jam paliepta atlikti panašų prieš tai buvusį judesį. O beprotis reguliariai vadovaujasi tik iškreipta praeities vizija trukdančia surišti dabarties akimirkas su praeitimi, gyvulio jutiminiai procesai neišmuša jo iš stabilios judesio formos. Jo nekankina sklandančios vizijos. Alinančios kančios ir konvulsijos priverčia žmogų trauktis į beprotybės glėbį, tai yra pasidavimas minties keliamiems vaizdiniais, per daug leidžiama išsisiūbuoti atminties šaknyams, kurie išdžiūna ir kad nesuvešdami dar labiau link gyvybės atėmimo postūmio smenga pragarmėn.

Dvasia palūždama atitolsta nuo tos kankinančios minties, pereidama į fikcijų lauką, naudojasi daline atminties veikla, kurią jau nebe racionali sąmonė valdo. Schopenhaueris sako: „ šiokia tokia perėjimo nuo kančios prie beprotybės analogija gali būti tai, kad visi mes tarsi mechaniškai, garsiu šūksniu ar judesiu, vejame nuo savęs kokį nors netikėtą kankinantį prisiminimą, kad jo atsisakytume ir priverstume save išsiblaškyti“. Individas linkęs ir neatsietas nuo kančios, jį persekioja ir niekada nebus paleistas. Šitokia ištarne mąstytojas priverčia suvokti, kad vaizdinys yra būtinas netgi tam ir kuriamas pabėgimui nuo kančios. Pasak mąstytojo: „ jeigu beprotis teisingai pažįsta atskirus dabarties momentus, o sykiu ir atskirus praeities momentus, bet

neteisingai pažįsta jų ryšį, jų santykius ir todėl klysta bei kliedi, tai kaip tik čia ir yra jo sąlyčio su genialiu individu taškas“.⁴⁴

Genijai atsisakydami pagrindo principo pažinimo visiškai jo vengdami nestebi santykinai susijusių reiškinių, nes tai trukdo išvelgti tikrąją daiktų esmę – idėją. Apimti grynojo pažinimo nebetenka galimybės pažvelgti į daiktus koku tai jiems būdingu ryšiu, kuris jungtų priešasties ir padarinio jungtimi. Jų stipriai paaštrinta percepcija pasiekia daikto idėją, kuri atriboja paviršinius objektus nieko bendro neturinčius su formos esme, santykiniai objektai atrodo tik papildantys vienas kita efemeriška tąsa neleidžianti gyvuoti pačiam savaimė kaip objektui. Paprasties žmonėms aplinkiniai dalykai gali pasirodyti jokios naudos nenešantys ir nuobodūs, greitai praslenkantys ryšių sistemoje, o genijui atvirkščiai: jis iš šešėlinės būsenos savo žiūra iškristalيزuoja iki daikto idėjos, padaro tobuliausia formą, suteikia akinantį pavidalą, apneštam nubukintų žvilgsnių objektui. Bet tampri konkretybės akistata su objektu individą nusviedžia iki aukščiausios pajautos, taip pastūmėdama link tos plonytės linijos – beprotybės pasak Schopenhauerio.: „ jis nejaučia tinkamo saiko, jam trūksta blaivaus žvilgsnio, ir rezultatas būna toks, apie kurį pasakota. Jis tobulai pažįsta idėjas, o ne individus. Todėl ir buvo pastebėta, kad poetas gali giliai ir išsamiai pažinti žmogų, tačiau labai menkai pažįsta žmones; jį lengva apgauti, ir jis tampa žaislu apsukruolio rankose“.⁴⁵

Šitokiems genialiems individams sunku atlikti kasdieniškus darbus susietus su pavieniais daiktais, kurių būtis palaikoma santykių proceso. Paprasties žmonėms ar labiau išsilavinusiems visgi meno pajauta yra prieinama, jie įsijaučia į meno kūrinio didybę, grožį, tyrumą, bet tai dauguma žmonių išlaiko tik akimirka, trumpą spindulio švystelėjimą. Jie įeina į bevalį santykį su savimi, nes kitoku būdu būtų nepajėgūs

⁴⁴ Ten pat, p. 284.

⁴⁵ Ten pat, p. 284.

suvokti meno grožio ir niekada nevertotų tokių idealių, gražių kalbos konstrukcijų vertindami meno objektą. O genijaus pažinimas yra labai aukšto lygmens, jam objektas atsiveria visu savo ilgaamžišku grožiu, jo pajauta itin suaštrinta, santykis su objektu yra konkretus. To dėka genijus daug ilgiau išlaiko pamatytą daikto idėją, taip saugodamas reflektuoja energingai nukreiptą valią, kad savo kontempliacijos pranašumu ir aiškiu suvokimu galėtų perteikti išgrynintą objektą ant materialaus pavidalo. Jo idėjos užlaikymas suteikia idealiai pakartoti objektą ir šitaip sukurti nemirštančius ir nesenstančius meno kūrinus. Genijaus spindesys nubloškę savo grožio pakartojimu, bet jo pakartojimas per kurį atsiranda menas yra be jokių pašalinių priemaišų, kurios uždengtų idėjos gyvumą ir taip suteikia stebintiesiems lengviau prieiti prie platoniškosios idėjos. Štai dėl ko mene visada yra lengviau pastebėti grynąją formą, nes aplink ją nėra sukeliančių pagrindo principo tikslų ar kitų blaškymosi instrumentų. Menininkas turi stulbinančią gamtos dovaną - leisti mums pažvelgti į jo kūrinus pro jo akis. Bet tolimesnis kūrybos vyksmas priklauso jau nuo technikos įgūdžių, jų tobulinimo metodo ir kitų subtilybių.

Trečia dalis. MENŲ HIERARCHIJOS SISTEMA

3.1 *Menų hierarchijos principai*

Taigi toliau rutuliosiu tą ramią užuovėją - meną, kurį kuria geniali būtybė, taip leisdama mūsų atbukusiam žvilgsniui pažvelgti pro jo objektyvią grynuoju pažinimu perteiktą perspektyvą ir tuo pačiu leisdamas bent akimirksniui neiti valios išsklotais nežinomybės kilimais kuriais žengiant galima greitai suklysti, o beje ir nebeištrūkti iš to geismo kuris iš pat pradžių pasirodo gražiu pripildytu turiniu, bet yra pats efemeriškiausias pasireiškimas ar duota apgaulinga galimybė judėti į spąstus. Tad estetiškas patyrimas priveda prie daikto savaime, kitaip tariant prie Platoniškosios idėjos, jame mes nerandame kaip pavienio daikto sujungtu su santykio ryšiumi, ir menininkas nėra tas žmogus pribrinkęs smulkių, menkaverčių, apgailėtinių geidulių, aistrų ir sunkiasvorių pataikavimo manierų, o atvirksčiai jis pasirodo kaip grynas subjektas, atitrūkęs nuo išorinių trukdžių, švarios savimonės, absoliutaus užmiršimo kad reikia vadovautis pagal pagrindo principo pažinimą. Kai pasiekama tokia grynojo subjekto pažinimo būseną, per kurią nutraukiamas ryšis su valia, ir žvilgsnis tampa totaliai objektyvus mus aplanko ramybės būseną, mūsų siela nebeplėšoma. Schopenhaueris apmąsto kad ir olandų menininkai atsiplėšė nuo valiojančio individo lygmens, kuris tarsi bėga lyg mažas upeliūkštis bet nuolatos veržėsi pakalnėn. Paprastuose daiktuose menininkai išvelgė idėjas, kontemplanodami peržengė nerymastingą, pragaištingą savęs paties bėgimą link kito bėgimo, taip perteikė galutinai išgrynintą objektyvią žiūrą *Natiurmortais*, kurie liks nejudrūs tame nepasotiname žmogaus pasauliškame kvaitulyje ir visada bus galima estetiškai stebėti tikrąjį meno kūrinį. Mano galva šie *Natiurmortai* estetiškai stebintį individą priverčia pajusti tą kūno virpėjimą, tą švarų, tyrą buvimą tarp tokio įstabaus grožio, kuriame galima išvelgti kiekvieno lengvo

potėpio skrajūniškumą, lyg rudenį minkštai sklendantys klevo lapai. Menininko dvasios ramybės ištakos yra nuostabiausias žmogiškas kūrinys ir matėme kokią jis turi gamtos dovaną perteikti labai aiškiai pamatytą idėją. Bet tai yra ne kiekvienam prieinama ir reikalauja ilgų kontempliacijos vyksmų, o paprastam žmogui yra prieinama išskyrus meno kūrinį esantys gamtoje reiškiniai, kurie patys atsiverdami suteikia įspūdžio galią ir liepia nustepti, mažam laiko tarpui ramiai atsikvėpti ir grožėtis nenykstanu gamtos buvimu. Bet toliau žengdami mes dar atsiduriame keblioje situacijoje, kada bevalis pažinimas užgrobę ir įsisuką į mūsų praeities įvykių srautą, tokiu atveju subjektas pasiduoda saviapgaulės kerams. Kaip minėjau būdami kasdieniškame, reikmių pripildytame lauke, sukeliame poreikių būtinumo patenkinimą, viena patenkinus lieka dar daug kitų neišpildytų. Ir neišvengiamai artėjame prie kančios, nes troškimas nesibaigia, o netgi patrigubėja. Šią kančią norėdami užpildyti ar nuo jos pabėgti griebiamės fantazijos papildančios dabarties nepasitenkinimą, tik deja fantazijos vaizdinyje mes regime objektą, perfiltruodami į žavingą būvį, prisimindami malonią akimirką, kurioje nejautėme kančios. Ir štai taip Schopenhauerio svarstymais galime lengvai neatodairiškai fantazuodami susivelti, nes galbūt praeityje taip individas jautė nepasitenkinimą, ar kitą veiksmą keliantį jam kančią. Kadangi fantazijoje nėra palikta nei menkiausia galimybė išvelgti subjektą ar pajusti kaip jis jautėsi praeityje. Taigi valios tarnelis susikurdamas iliuziją atsiriboja nuo praeitų kančių, jas paversdamas nevaliomis, objektyviomis išdavomis. Cituoju Schopenhauerį: „tada, atitrūkę nuo kenčiančio aš, mes, kaip grynas pažinimo subjektas, visiškai susiliegame su tais objektais, ir kaip jiems svetimas mūsų skausmas, taip tokiomis akimirkomis jis svetimas ir mums patiems. Tada lieka tik pasaulis kai vaizdiny. Pasaulis kaip valia išnyksta.“⁴⁶ išryškėjo subjektyvioji estetinio stebėjimo – pasitenkinimo galimybė.

⁴⁶ Ten pat, p. 290.

Dar reiktų apibūdinti kaip patys objektai laisvai atsiveriantys ir nuo nieko nepriklausantys sužadina subjekto sąmonę, kuri nutraukia bet kokią ryšį su valia. Kaip minėjau prieš tai apie gamtos atvertį. Tai ir yra pačios idėjos leidžiančios jas išvysti gražioje gamtos eigoje, taip gamta susiliedama su individo atbukusia pajauta duoda galimybę pasiekti estetinį patyrimą. Ji visgi leidžia pajusti bent akimirksniui. Šis sudievinas gamtos atmosferoje glūdintis grožis išsiskleidžia aiškiomis, grynosiomis formomis, nukeldamas mus į estetinę vidinės sielos ramumos salą pripildytos žybsinčio bevalio grožio jausmo. Ir kitas nepaprastai svarbus žingsnis į estetinį patyrimą yra: kada objektai neatsiveria patys savaime esantys gamtoje, nes pasaulyje visada esti murmesio, šurmulio, įvairiausių čežėjimų, juk valia yra išsigandusi tapti nejudria, ji supranta kad yra niekinga objektyvacija. Šitokiai nuolatos veržliai ir nerimstančiai valiai gali pasidaryti baisu, kad yra nepavaldi idėjos galybė jokiems trukdžiams ir laikui, ir erdvei, ji vienintelė egzistuoja pati sau, nes jos spindesys sklinda kaip giliausi jūros tyrai. Bet reikalauja grynos kontempliacijos, pakilti virš savo individualizacijos, tapti belaikia materija susiliejančia su tikrąją šviesa, praregėti taip lyg paprastas daiktas būtų buvęs tik glotnus paviršius leidžiantis slysti nuo vieno daikto prie kito. Ši šviesa prasiskverbia iki tokių gelmių, kuriose tarsi išnykstama, tarsi naujas pabudimas, tarsi niekada nesama buvę tokių daiktų pro kuriuos visad praslinkdavo laikas, siela pakyla į dieviškos atmosferos lygmenį. Išvalyta bet kokio nelengvo judesio, kūno padėtis juda lyg meldai lengvam vėjeliui pučiant, nekliudydami nei vienai stiebo dalelei susikirsti. Šitaip ilgos kontempliacijos įsijautimo būvyje grynojo pažinimo pasiekęs subjektas skrieja kaip erelis virš kalnų plačiais sparnų mostais, nesibaimindamas iškilusių negandų. Norėdamas pabrėžti didingumo jausmą kaip charakterio išraiška remiuosi Schopenhauerio citata: „ [tu buvai tas vyras,

Kurs nejutė kančių net kančiose,

Kursai smūgius ir dovanas likimo

Priimdavo su padėka vienoda.]

toks grynojo pažinimo subjektas nesuklups ir priims visus mestus iššūkius, ramiai pasverdamas įgytą patirtį, ją reflektuodamas ir nesižemindamas smulkiems malonumams, kurie tik pasirodo palaiminga plona plėvele aptraukta džiaugsmu.

Toliau dera pratęsti apie kitą meno formą, kuri yra neverta grynosios kontempliacijos tai, žavingumas. Stebėdami istorinėje tapyboje ir skulptūroje plika akimi matoma, kad žavingumas panaikina estetinį stebėjimą įsiterpdamas su valios įnoriais, kaip pavyzdžiui Nyderlandų Natiurmortai tapomi su serviruotais stalais, kada iškart individo sąmonėje atsiranda apetito troškimas, bet kokio valgio geismas, o skulptūrose apnuoginti vyrai arba moterys pilni gašlių interesų, šitoki kurdami kūrinį jie skraido paviršiumi ir nesukuria nieko gražaus, o tik mesteli žiūrintiesiems dar didesnę jų valios sužadintimą, postūmį link geismų – kurie nėra priskirtini tikrajam menui. Bet kitoje plotmėje atsigręždami iki graikų išvystame taip pat nuogų skulptūrų, tik skirtumas tas, kad jos tampa grynuoju menu, nes menininkas prieš darydamas jas suėjo į sąlytį su neatsiejama kontempliacija, žvelgė objektyviai, jo vidinis nusiteikimas pulsavo atskleisti grožį nesantikinį. Privalu stengtis išvengti menė žavingumo, nes jis gali nuvesti link absurdiško kūrimo. Atskiros meno sritys: todėl Platonas visai teisingai šalia idėjos ir jos reiškinių, pavienio daikto (o idėja ir daiktas kartu apima visus pasaulio daiktus), pripažino dar ir materiją, kaip trečiąją, nuo pirmųjų dviejų skirtingą dalyką.⁴⁷ Kalbant apie materijos reikšmingumą galima pabrėžti, kad per įvairialypės materijos pakopas pasireškia idėjos.

3.2. *Architektūra, skulptūra ir tapyba*

Schopenhaueris pradėdamas nuo žemiausios valios objektiškumo laipsniavimo pradeda nuo architektūros meno išvardydamas pirmiausia būtinas savybes: „tai sunkis, sankaba, kietumas, inertiškumas, tos bendrosios akmens savybės, tos pirmosios paprasčiausios, neiškiausios valios manomybės, gamtos generaliniai bosai; o artu su jomis šviesa, kuri daugeliu atveju yra jų priešingybė.“⁴⁸ Mąstytojui svarbu parodyti kad tos savybės nėra savaimė sumestos į vieną masyvą ir ramiai snūduriuojančios. Architekto uždavinys pateikti kad kiekviena iš šių savybių

⁴⁷ Ten pat, p. 308.

⁴⁸ Ten pat, p. 309.

privalo aktyviai dalyvauti, sueidama į santykį viena su kita taip sudarydama dinamišką visumą. Pasak A. Schopenhauerio: „juk tik tada, kai kiekviena dalis išlaiko tik tiek, kiek ji gali išlaikyti, ir kiekviena paremta kaip tik ten ir kaip tik taip, kaip jai būtina, tik tada toji prieštara, toji kova tarp kietumo ir sunkio, kuri sudaro akmens gyvenimą kaip valios apraišką, tampa geriausiai matoma, ir šitaip aiškiai atsiskleidžia giliausios valios objektiškumo pakopos.“⁴⁹ Mano manymu mąstytojas taip suteikia galimybę pažvelgti į architektūrą, kurioje taipogi negali valia laisvai reikštis, savatiksliai buvoti atskiroms savybėms akmens. Nes kitaip netektume estinio stebėjimo, jeigu valia nebūtų sutramdyta net žemiausioje jos objektyvavimosi pakopoje. Visgi architektūrą laikoma žemiausiu menu, gal būt derėtų sakyti sunkiausiai pateikiamu, kadangi tai nėra pagrindinis jos tikslas tapti objektyviu meno kūrinium. Schopenhauerio teigimu norint tikrai įeiti į estetinio stebėjimo lauką ar žiūrą neišvengiamai privalu susipažinti su visomis tomis savybėmis kurios vyrauja architektūriniame statinyje. Pavyzdžiui: kietumas, sunkis, sankaba. Ir jei suvoktume ar pajustume įsijautę, kad viso šito statinyje nėra iš kart dingtų mūsų susidomėjimas šituo kūrinium, jis mums neteiktų jokios kitos prasmės tik kaip naudai pasiekti reikalingas pastatas, tiesiog išnyktų galimybė grožio kontempliacijai. Autorius apmąsto dar viena gana keista architektūros statinių pobūdį – medinio statinio grožį. Kuriam nepriskiria estetinio pasitenkinimo galimybės, kadangi medinis pastatas netenka visų prieš tai minėtų savybių, kurios galėtų suteikti didingumo jausmą prieš tai minėto taipogi, ir paties didingumo netekimo sąlygos prarastį. Mano galva estinės žiūros sąlygos prarastis mediniame pastate atsiskleidžia gana aiškiai, jos formos, kontūrai ar kiti įlinkiai yra tarsi pavieniai objektai, neįeinantys į visumos santykį, atsiranda susilipdimo trūkumas, jame jaučiamas lengvumo postūmis. Nors kaip mąstytojas mini, iš medžio galima sukurti daugelį daiktų, keisti jo pradinę formą iki gražiausių pavidalų, bet architektūroje labai silpnai reiškiasi valios objektiškumas, todėl yra negalimas meno kūrinys. Iškyla klausimas kodėl nėra būtina ar pirmose gretose pastatytas simetrijai, ar nuosekliai išdėstomoms figūroms reikšmingumas. O todėl kad idėjos pasireiškimas per žemiausia valios objektiškumą yra neatsiejamas nuo šviesos. Mano manymu šviesoje ryškiau ir stipriau pasirodo idėjos, kad ir nugriuvusiame arba apleistame pastate galime praregėti tą idėją, visiškai nėra svarbu ar pastatas yra naujas ar senas, pagrindinis nulėmėjęs yra šviesos atšvaitai. O toliau jau sekantis žingsnis priklauso subjektui ar jis sugebės pakilti iki objektyvios žiūros kontemplanodamas bet kokį pastatą, bet kokioje žemės buvimo situacijoje, ar bus stipri migla,

⁴⁹ Ten pat, p. 310.

kurioje skendės sunkiasvorės kolonos, protarpiais išnyrančios iš rūko. Cituoju A. Schopenhauerį: „ t.y. jis pirmiausia pasireiškia tuo, kad, žvelgdamas į pastatą, stebėtojas išsilaisvina nuo individui būdingo pažinimo, tarnaujančio valiai ir pavaldaus pagrindo principui, ir pakyla iki gryno, bevalio pažinimo subjekto.“⁵⁰ Mąstytojas buvo sakęs kaip minėjau anksčiau, kad genijus kurdamas savo paveikslus perteikia idėją į savo kūrinį, apvalytą, išgrynintą, nesusietą su jokiais išoriniais būtinumo santykiais, nukreipdamas valios energiją tinkama linkme kuo ilgiau ir tiksliau atspindėtų jo bevalį žvilgsnį – o kitaip dar tariant suteiktų žiūrovams galimybę pažvelgti jo akimis. O su architektūros tipu radikaliai skiriasi, nes ji perteikia absoliučiai originalų kūrinį, nekopijuota nuo gamtos išraiškų, pastato patį daiktą, kurį galima kontempliuoti.

Toliau Schopenhaueris nagrinėja sodininkystės meną – augalijos grožį, per kurį jau reiškiasi aukštesnioji valios objektiškumo forma. Tik statant šį grožį subjektas iškrenta nuo idėjos perteikimo situacijos, kadangi augalija yra visiškai priklausoma gamtos stichijoms ir nepavaldi kitiems įnoriams, tad žmogus suteikia tik pradžią ir po to reguliuoja tik jų išaugimo dydį, kad nesulaukėtų – kitaip tariant dekoruoja. Mano manymu gamta jei ji palankiai skleidžiasi, stipriai suaštrina savo kūrinijos reiškinius ar išskiria keletą itin spinduliuojančių savo idėjų, kurios estetiniam stebėjimui atsiveria objektyviai, nereikalaujamos specialaus kontempliatyvios būsenos, kuri priklauso tik subjektui. Tada šie dekoratyviniai sodai tampa peisažinės tapybos prielaida. Pasak Schopenhauerio: „, tačiau, kadangi čia išreiškiamos idėjos, kaip aukštesnės valios objektiškumo pakopos, jau yra reikšmingesnės ir iškalbingesnės, tai objektyvioji estetinio pasitenkinimo pusė šiuo atveju pasireiškia labiau ir atsveria subjektyviają.“⁵¹ Ši ištarmė atskleidžia priešprieša subjektyviajam koreliatui visose Nyderlandų natūramortose, ir architektūros statiniuose valia pasireiškia žemesniame lygmenyje ir idėjos netampa savaimė grynosiomis ryškiomis pasaulio formomis, nes jos tarsi privalo būti perfiltruotos per menininko žvilgsnį ir tik tada jos yra pasiekiamos valios tylumos- tai dvigubas žingsnis norint priartėti prie idėjos.

Schopenhauerio nuostata išreikšta dar kita tapybos kryptimi daug efektyvesne ir išraiškingesne tai – animalistinė. Joje be abejonės pasireiškia dar aukštesnės valios pakopos

⁵⁰ Ten pat, p. 312.

⁵¹ Ten pat, p. 315.

judesys. Kur taipogi reikalinga grynojo subjekto išvalga, kad nusimestu valios siautėjimo rūbą. Kaip Schopenhaueris cituoja Jacoba Bohme savo knygoje *De signatūra rerum*, cap.1, 15, 16, 17 sako: „ir nesama gamtoje daikto, kuris savo vidinės formos neatvertų ir išorėje: juk vidus nuolat siekia apsireikšti... kiekvienas daiktas turi savo kalbą, kad atsivert... ir tai yra gamtos kalba, kuria kiekvienas daiktas šneka iš savo kokybės ir visada atveria bei išreiškia save. Juk kiekvienas daiktas atveria savo motiną, kuri šitokiu būdu duoda esenciją ir valią kurit formą.“⁵² Šiame pasakyme slypi raktas kuris gali padėti įeiti į grynąjį betarpišką pirminį santykį su idėja, kada ji stebima gamtoje, kaip skleidžiasi augalijos gyvybė, gyvūnų kova už būvį ir visi kiti jų formos kitimai kintant situacijai.

Sekanti meno šaka skulptūra: mąstytojas patvirtina esminį kūrybos bruožą, kad būtina ją priskirti prie konkretaus asmens, surasti kuo tikslingesnę charakterio bruožą, kuris padėtų bent šiek tiek perteikti į išorę kas ypatingai yra sunkiai padaroma. Skulptūroje turėtų atsispindėti lengvi, gracingi, plastiški judesiai, bet būtent tokie kokie yra realybėje labiausiai išlavintame kūne. Nederėtų bandyti atskleisti bergždžių nepadaramų ir kurių nereikia net stengtis daryti, kaip bandė paaiškinti Lessingas savo knygoje kodėl Laokoonas nerėkia. Juk riksmas ar kokia kita su garsine išraiška susieta tonacijos ar tembro forma turi būti girdima. Mano manymu vien žodis riksmas įkūniją garsinį skambesį, kurį tu privalai išgirsti jei klausai meno kūrinio. Bet skulptūroje tai įgauna karikatūrišką povyžą kuri iškraipo veido bruožus ir to veido mimikos prasižiojimas lieka bevaisis, lyg tu jau lauki, esi pasiruošęs ką gražaus išgirst, bet staiga pajunti nesulaukęs jokio gaivaus skambesio. Ir tada be abejonės žiūrovą nutraukę nuo kontempliatyvos būsenos, jis iš kart pradeda analizuoti, ieškoti paprastų informacinių ženklų, ar šiaip simbolikos. Cituoju Schopenhauerį: „Ne gana to, šitai atsirastų visada juokingos bevaisės pastangos reginys, panašus į tą, kurį sukelia pokštininkas, kai, vašku užlipdęs užmigusio naktinio sargo ragelį, žadina jį, rėkdamas „dega“, ir smaginasi, matydamas jo bergždžias pastangas trimituoti aliarmą.“⁵³ Štai kaip mąstytojas paryškina šitame paprastame kasdieniškos patirties apimtame pavyzdyje, kuris taikliai šauną į plastinio meno netinkama bandymą pavaizduot tokius žmogiškus vyksmus. Schopenhaueris pastebi grožio ir gracijos vieningumą skulptūroje kaip meno objektą šiek tiek apnuogintą, nes senovės graikai mėgo vaizduot nuogą kūną, kuris buvo

⁵² Ten pat, p. 316.

⁵³ Ten pat, p. 326.

grynasis žmogaus išorinis papuošalas. Jų kūnai buvo aplieti muskulatūros. Pateikdamas Schopenhaueris neprilygstamą palyginimą su retorikos menu galūtinai išvaduos nuo abejingų dar kam nors esančių minčių apie plastinį apnuogintą skulptūros meną. Teigiu mąstytojo ištarą: „ kaip graži kūno geriausiai matoma apsirengus lengviausiai arba visai be drabužių, ir todėl labai gražus žmogus, ypač jei jis dar turėtų skonį ir drįstų būti jam ištikimas, mieliausiai vaikščiotų beveik nuogas ir rengtųsi panašiai kaip senovės žmonės, taip ir kiekviena graži, minčių turtinga dvasia reikšis pačiu natūraliausiu, tiesiausiu, paprasčiausiu būdu, kiek įmanoma siekdama savo mintis perteikti kitiems, kad šitaip sau palengvintų tą vienetą, kurią turi jausti tokiam pasaulyje kaip mūsiškis; ir priešingai, dvasios skurdas, proto painiava ir paikumas vilksis pačiais rafinuočiausiais pasakymais ir miglotais žodžiais, kad po tomis sunkiasvorėmis ir pompastiškais frazėmis paslėptų smulkias, niekingas, apgailėtinas ir lėkštas mintis, kaip tas žmogus, kuris drabužiais nori kompensuoti savąjį grožio didybės trūkumą ir savo asmens menkumą arba bjaurumą stengiasi užmaskuoti barbariškais papuošalais, blizgučiais, plunksnomis, rauktinukais, klostėmis bei mantijomis. Ir kaip susigėstų toks žmogus, jei jam tektų pasirodyti nuogam; lygiai taip pat susigėstų ir koks autorius, jei savo pompastišką, miglotą knygą būtų priverstas suspausti į jos menką ir aiškų turinį“⁵⁴ Schopenhaueris su radikaliai priešpriešina genialiems Nyderlandų tapytojams, kitus menų žinovus atseit jie teturi įvaldę puikią techniką kuri sukelia estetinį pasigėrėjimą absoliučiai dirbtiniu būdu, o idėja yra tarsi sukuriamą ir nesusita su gamtoje vykstančios valios objektyvacijos pakopomis. Jie nepatenkinti, kad šie genialūs tapytojai tapo paprastus gyvenimo kasdieniškus įvykius. Meninkams kurie peikia šią elementarią žmonių gyvenimo tapybą, privalu įsisavinti vienintelį estetinės žiūros žvilgsnį, kad menas skverbiasi tik į vidines gelmes, jam nerūpi pavieniai daiktų ar žmonių santykiai pagal pagrindo principą. Menas stengiasi atskleisti žmonijos idėjos išraišką, tai ko nepamatysi plika akimi. Mąstytojas gindamas Nyderlandų tapytojus išdėsto radikalias mąstymo ištakas, kuriomis aiškinama kad idėja žmoguje pasireiškia tai, kas unikalų, kas sutaurina žmogaus gyvenimo būdą, kas valios energiją sutramdo ir nukreipia tikslinga kryptimi, grožio paieškai. Mano galva turi būti sunkus kelias nueitas, reikalingos gilios, kontempliacinės, nuolatinės išvalgos norint atskleisti žmonijos idėją. A. Schopenhauris teigia: „ net akimirkos meno sustabdytos tokiam paveiksle (dabar vadinamu žanriniu), trumpumas sukelia tylų ir unikalų jaudinantį išpūdį. Juk ilgaamžiam paveiksle išsaugoti trumpalaikį ir nuolat kintantį pasaulį, įtvirtinti jį per pavienius įvykius, vis

⁵⁴ Ten pat, p. 328.

dėlto atstovaujančius visumai – tai ir yra tapybos laimėjimas, kuriuo ji tarsi sustabdo laiko bėgsimą, atskirybę pakylėdama iki jos rūšies idėjos.⁵⁵ Mano galva būtent ir yra unikaliausias tapybos meninis išsireiškimas, kai genialus subjektas pakyla iki grynojo pažinimo, pasitelkdamas savo sufokusuotą žvilgsnį į tą pirmąją žmogaus žaismingumo pripildytą akistatą, kada suvokdamas kad žmogaus judesiai visada yra reikšmingi – postūmis link kitų reikšmingesnių tikslų. Visas kontekstą sudarantis įvykis tarsi išsiskaido į dar daug paskirų žingsnelių kurių nepastebime, bet būtent tie žingsneliai ir privedė prie plano ar pokalbio išbaigtumo.

Istorinės tapybos anot mąstytojo trūkumas glūdi jos būtinumo sureikšminime ir todėl neišvengiamu pritempimu, nes istorija privaloma pateikti kaip kažką iš vidaus reikšmingo, didingo, gražaus. Ir Schopenhaueris nesiveldamas keblumas perskiria dvi tapybos rūšis stebint paveikslus tai: nominalistinė ir realioji. Iškart cituoju mąstytojo žodžius jo teikiama pavyzdžiai, kad būtų kuo tiksliau ir vaizdžiau einama prie problemos iširtumo: „ pavyzdžiui, pirmoji reikšmė yra Mozė, surastas Egipto karalaitės: istorijai nepaprastai reikšmingas momentas. Bet reali šio paveikslo reikšmė yra tai, kas realiai duota stebėjimui: tai – pamestinukas, kilmingos moters išimtas iš plaukijančio lopšelio.“⁵⁶ Filosofas nepritaria tapybos menui imtis pritempinėjimo gudrybių norint perteikti idėją, ji privalo atspindėti žmonijos esmę. Tapant būtina atsižvelgti nenutolti nuo tikrovės išlaikyti kuo glaudesni santykių ir atskleisti per istorinius herojus kas yra būdingiausia ir reikšmingiausia žmonijai. Parodyti kad tie paveikslai nėra antgamtiški ar sumistifikuoti. Jau beveik artėdamas prie paskutiniųjų meno šakų privalau tiksliai be prikaištingų sąlygojimų atskirti mąstytojo suvoktą perskyrą tarp idėjos ir sąvokos. Nes mums rūpimas objektas yra meno kūrinys, ir kas tas stebėjimo objektas turi būti kuris išveda į meno plotmes , taipogi liepiantis pakilti virš individualumo? Schopenhaueris įvardija, kad idėja esti pirmąją santalka iš kurios semiamasi meninio objekto. Ir ši būseną prieinama genijui, ir dar individui , kuris įsijaučia į genijaus sufokusuotą teorinės žiūros žvilgsnį. Dabar pacituosiu aišku palyginimą apie sąvokos ir idėjos skirtumą kurį pateikė Schopenhaueris tam, kad būtų galima toliau netrikdomai skleiti likusias meno šakas, o ypatingai artėti prie muzikos galibės: „ Pagaliau skirtumą tarp sąvokos ir idėjos dar galim išreikšti palyginimu:sąvoka panaši į negyvą futliarą, kuriame, tiesa, vienas šalia kito guli į jį įdėti dalykai, bet užtat iš kurio ir negalima išimti (analitiniais sprendiniais) daugiau, negu į jį buvo įdėta (sintetinė refleksija); o idėja priešingai,

⁵⁵ Ten pat, p. 330.

⁵⁶ Ten pat, p. 330.

tam, kas ją pagavo, išskleidžia tokius vaizdinius, kurie, palyginti su tuo paties pavadinimo sąvoka, yra nauji: ji panaši į gyvą, besivystantį, kuriamąja galia apdovanota organizmą, kuris sukuria tai, kas jame neglūdėjo gatavu pavidalu.⁵⁷ Taigi mąstytojas toliau plėtoja sąvoka priskirdamas kaip mokslo sferai ir kitiems tikslui pasiekti reikalingiems gyvenimo atvejams, bet meniui ji nereikalinga. kadangi genijus meną pagimdo ir pirmąkart gyvastingumo, pirmojo pulsavimo savo neišbaigtumu, absoliučiu pereinančiu į bet kokią erdvę, laiką, buvojančia kiekvienoje valios objektyvacijos pakopoje – idėja. Tik genijus gali ją visu grožiu prakalbinti, jos pačios surimuota kalba. Mano manymu idėja prabyla užpildančiu grynąjį subjektą naujumu, šviesumo pažinimu, radikaliu atsiribojimu nuo bet kokio kamuojančio rūpestingumo ar nepasitenkinimo, kančia dingsta, lieka tik gaivumos pripildyta dvasia pakylanti į objektiškumo žvilgsnį. Tęsdamas Schopenhauerio mintį apie genijaus idėjos prakalbinimą, galiu pasakyti, kad jis klajoja plonąja sienele ir tokiu būdu nesugeba paaiškinti savo kūrinio abstrakcijomis, kadangi jo būseną yra instinktyvi, spontaniška, stipriai reaguojanti į daiktą patį savaime. Mąstytojas pabrėždamas sąvokų vergus cituodamas horraz sako: „ [mėgdžiotojai, vergiškos padugnės; Horaz: Epistulae, I,19, 19], manieristai priešingai mene remiasi sąvoka“. O tai priveda tik prie skurdžios kūrinio būties, kuris gali susilaukti daug liaupsų to momentu, bet vėliau išgaruos kaip dūmas. Todėl kad sąvokos yra nuolatos perkuriamos, vienos išstumia kitas, ir t.t. o genijaus pagavęs idėja visada iškyla aukščiau praeinamybės, jis atspindi tikrąją daikto esmę, kas jame glūdi nesunaikinama. Bet su sąvokomis yra kitaip jos labiau glūdi daugiareikšmėje kalbos sandūroje. Netenka prasmės nes vien jų išstis naudojimas neatspindi patirties lauko. Žvelgdami tolimesnį meno paieškos lauką visada susiduriame su idėjos pagava, toks yra meno tikslas. Atsiribojęs nuo sąvokos formulavimo. Ir tuoj pat susiduriame su Alegorija, kuri yra laikoma meno šaka, bet atsiranda aiškus keblumas, jos tikslas ir pirmumo žingsnis suteikiamas sąvokai, o sąvoką radikaliai atmestina mene. Alegorijos pamatinis principas kaip sako Schopenhaueris yra nuoroda į visiškai skirtingą daiktą ar kažkokį užmojį, kurį vaizduoja. Jos siekiamybė perteikti kitą prasmę, o tai reiškia nesiremti tiesioginės išvalgos teise. Nes idėja yra betarpiškas gryojo subjekto pažinimo lygmuo, leidžiantis sueiti į tiesioginį sąlyti su pirmąkart daikto pulsavimu. O Alegorijos pasitelkia visada aiškinamojo tipo užmojus, joms turi atstovauti sąvokos. Stebintysis negali sueiti į sąlyti su stebimuoju kūriniumi, jo sąmonė tuoj pat užpildo ieškojimo, analizavimo tikslų, taip atplėsdama individą nuo pagrindinio meno tikslo. Pasak Schopenhauerio:

⁵⁷ Ten pat, p. 335.

„Pavyzdžiui, nenatūrali šviesa Corregio „Naktyje“, būdama taip puikiai nutapyta, vis dėl to yra motyvuota tik alegoriškai, o tikrovėje neįmanoma.“⁵⁸ Susiduriame su neįmanomu judesiu mene, kaip šioje ištarmėje matome jos grožio atspindi paveikti meniškai ir alegoriškai. To iš kart turime atsisakyti, kadangi, mene gali vyrauti tik idėjos apvalytas, išgrynintas ištraukimas, perteikimas, per kurį stebintysis galėtų patirti estetinę nuotaiką, dvasios ramybę. Bet Alegorijos siekis apgaulingai perteikti idėją nepavyksta. Šitokiu žaidimu gali užsiiminėti žmonės kurie nejaučia estetinio patyrimo, ir sugeba tik energingai ieškoti vis ko paaiškinančio ir jų manymo tikslo siekimo. Taigi vaizduojamajame mene Alegorija turi būti atmesta, ji nepriveda prie kontempliatyvos būsenos, neleidžia žiūrovui pajusti ar persiimti genijaus nuotaikos, kuri pakylėja iki objektyvaus žvilgsnio. Dar viena stulbinanti Schopenhauerio mintis: „ toks, pavyzdžiui, yra vėžlys, turintis reikšti moters prierašumą prie namų; tokia Nemezidė, žiūrinti į savo apdaro klostes – užuomina, kad ji mato tai, kas paslėpta; Bellori komentaras, kad Annibale Carracci gašlumą apvilkęs geltonais drabužiais todėl, kad norėjęs parodyti kaip greitai nuvysta gašlumo teikiami džiaugsmas, gelstantys nelyginant šiaudai.“⁵⁹ Tokie pavaizdavimai virsta į simbolius jie atspindi aiškia kasdieniškos vaizdingos priemonės perteikimai į konkrečius suinteresuotus įvykius, tad absoliučiai netinkami vaizduojamojo meno šakai. Bet yra ir dar kita simbolių atšaka pasak mąstytojo vadinamomis emblemomis tai, istoriniai, mitologiniai gyvūnai kaip, Pario obuolys, Minervos pelėda, vilties inkaras ir kiti. Jie slenka per visas epochas ir yra tarsi šventi, nepajudinami – perteikdami moralinius poelgius. Išskyla antroji Alegorijos pozityvioji pusė, kuri visgi neiškrinta iš meno, ir tai nutinka kai ji sueina į glaudų santykį su poezija. Mąstytojas palygina kaip juos santykiauja skirtinguose menuose, vaizduojamajame mene alegorija pažinimą stumia nuo betarpiškuos duoties prie kažkokio konkretaus tikslo, kuris yra apipintas sąvokos vainikais, tad sudarytas iš abstrakcijų ir taikiu atveju žiūra visada nukreipiama į pereinamą ieškojimo ar siekiamo tikslo lygmenį.

⁵⁸ Ten pat, p. 338.

⁵⁹ Ten pat, p. 339.

3.3. *Poezijos adoracija ir ribos*

O poezijoje, sąvoka atvirksčiai užima pirmumo vietą, betarpišką duotį, kuri ir suteikia galimybę pereiti prie konkretybės, nors toji sąvoka gali būti neteikti akivaizdumo, bet tam yra kita galimybė išvengti sustabarėjusios sąvokų rimties, prie prijungiamas vaizdingas palyginimas. Poezijoje ypatingai didžiulį vaidmenį atlieka kuo vaizdingesni palyginimai ir alegorijos. Mąstytojas pasitelkdamas [Ewaldo von] Kleisto alegoriją labai konkrečiai nusako apie filosofus ir kitus intelektualius švietėjus, kurie šviečia giminę neįkainojamais dalykais cituoju: „Tie, kurių lempa naktinė visą rutulį žemės apšviečia.

[Die, deren nachtlliche Lampe den ganzen Erdball erleuchtet.]⁶⁰

Įstabūs kūriniai į kurie parašyti eilėmis ir kuriuos galima nagrinėti ištikus šimtmečius ir niekada nepraranda savo aktualumo, todėl kad yra atskleista žmonijos idėja. Tęsdamas Schopenhaueris apie sąvoka kalba kad poetinėje alegorijoje ji yra ta vienintelė duotis, kuri leidžia apsaityti idėjos pasireiškimą įvairiausiose žmonijos ar gamtos reiškiniuose, judesiuose, mimikose, gestose ir t.t. jeigu paveikslas yra nutapomas alegorijos tipu, jis nesiveržiami ir neturi teisės siekti būti pripažintas, kaip vaizduojamojo meno atstovas, jo reikšmingumas sueina į paaiškinimo santalką, kaip hieroglifai, ar kitos rūšies poetiniai menai. Schopenhaueris itin ryškiai išskleidžia poetinio meno kūrinį tai, alegorinė Lavareto vinjetė: „ turinti taip gaivinančiai veikti kiekvieną kilnų tiesos riterį: ranką, laikančią žvakę, gelia vapsva, o tuo tarpu viršuje liepsna degina uodus; apačioje užrašas:

Ir nors ji uodui nudegins sparnus,

Ir kaukolę, ir visus jo smegenis sudraskys,

Šviesa vis vien lieka šviesa!

Tegul mane gelia pikčiausia vapsva,

Nenuostosiu jos laikęs, o ne.⁶¹

⁶⁰ Ten pat, p. 342.

A.Schopenhaueris tvirtina, kad tapybinei poezijai pagrindinis vaidmuo tenka Alegorijai, o pats pavaizdavimas nėra svarbiausias dalykas, tik tiek turi būti aiškiai nutapyta kad suvoktum alegorijos prasmę. Nes pagrindinė alegorijos reikšmė yra moralinis vyksmas. Mąstytojas samprotaudamas pateikia ryškia sąvokos reikšmę poezijos menui, nors ji ir tampa abstrakcijos pasireiškimu, bet jos tikslas yra toks pat pagauti žmonijos ir visos gamtos idėją, prkalbinti jos kalbama kalba. Poetas atlieka tokį patį genialų žygdarbį atverdama savo sielos gelmes, kurias sudaro idėja perteikti garsiai ir aiškiai žodžiu klausytojui. Bet vien tik jo judesio neužtenka norint pajusti poeto dvasios stiprybę, reikia klausytojui išlavintos vaizduotės, šitokiu būdu individą pritrauks prie konkretybės. Mano manymu poezijai turi būti nuolatinis virsmas, negali būti nei viena kalbos dalis stabarėjusi, nes tada klausiančiojo sąmonė nebevedama prie idėjos, o tik aplinkiniais keliais klaidžiojama, bet iš tikrųjų liekama toje pačioje vietoje. Cituoju Schopenhaueri: „, kaip chemikas iš visiškai skaidrių ir permatomų skysčių, juos jungdamas, gauna kietas nuosėdas, taip ir poetas iš abstrakčios sąvokų bendrybės, atitinkamai jas susiedamas, moka tarsi išskirti tai, kas konkrečiu, individualu, t.y. stebimąjį vaizdinį.“⁶² Mąstytojo ištarmėje matau pagrindinę mintį: menui vienintelis esminis, pamatinis, rūpintis dalykas pateikti pulsuojančia grožio skleistį – idėją. Schopenhaueris pasako, jog pagavus idėją toliau būtinas meistriškumas, kaip ir chemikams norintiems išgauti kuo aiškesnes nuosėdas. Kiekvieno meno tikslas gili kontempliacija, išvalgi teorinė žiūra, o vėliau energingos ir kryptingos valios valdymu nuteikti sąmonę kuo konkrečiau atkurti pamatytą idėją. Poezijoje taip pat gelbsti su malonumu epitetu įmantrumas, padėdamas slinkti vis prie didesnios konkretybės. Pacituosiu Homera, kuris taip sklandžiai skrieja žodžiais prie daiktų esmės: „, [saulės žibintas skaistus, okeano gelmėn pasinėręs tamsiąją naktį užvilko ant motinos žemės derlingos.“⁶³

Mąstytojas aiškina tolimesnes meistriškumo priemones ,kurios itin stipriai veikia mūsų dėmesio prikaustimą prie poezijos, kada joje stipriai ir išties per visa kūrinį girdisi ritmas ir rimas. Šis skambesys pasikartojančių galūnių skambesys atitraukę nuo bet kokios kasdieniškios situacijos, mūsų vidinę būseną užvaldo nuostabos pliūpsniai taip priartindami prie akivaizdaus vaizdinio. Ir mano manymu poezijoje visos minėtos ją sudarančios dalys turi pagrindinį sandą, tai skambesį. Poezijoje turi nuolatos veržtis patys žodžiai, įvykti nuostabos virsmai, kurie būtų

⁶¹ Ten pat, p. 343.

⁶² Ten pat, .p. 345.

⁶³ Ten pat, p. 346.

lyg ilga kelionė į koki gražų pietų Italijos saulėtą kaimelį, kuriame mes išvystame vaiskioje saulėje plytinti gamtovaizdį. Klausytojas negali nukreipti sąmonės į jokias kitas mintis, jis privalo tapti švarus ir pasiimti poeto nuotaikos, kuri užvaldė jo didžią sielą, vaizdinys tampa objektyvus. Schopenhaueris sako: „taigi atsklaidą to idėjos, kuri yra aukščiausia valios objektiškumo pakopa, žmogaus pavaizdavimas rišlioje jo siekių ir poelgių grandinėje – štai koks yra didysis poezijos uždavinys.“⁶⁴ Mastytojui kita svarbi sritis yra istorija, ji taip pat patenka į poezijos akiratį, kadangi jos abi suteikia pažinimo ir patirties apie žmonijos būtį. Bet istorijai labiausiai rūpi vienintelis dalykas susijęs su konkrečiu pavieniu įvykiu arba reiškiniu. Istorija negali atskleisti idėjos, nes ji vaizduoja faktus tokius kokie yra. Istorija suinteresuota iškelti padarinius kurie būtų atsikartoja arba būdingi mūsų epochai, istorikai niekada neiškels į paviršių kokio asmens jeigu jis nebus atlikęs kokio karinio žygio, ar prisidėjęs prie imperijos kūrimo, kurie turėjo įtakos tolimesnėms epochoms. Istorijos siekis atskleisti pavienius asmenis, ir parodyti kuo jie buvo naudingi ar žalingi mūsų ar tai jų epochai. Jie vadovaujasi pagrindo principu, tyrinėdami viską ryja, kas neteikia svarbesnių domenų išspjauna. Poetams svarbiausia žmonijos idėjos pagava, ir labai sunki nes jos objektyvacija yra pačioje aukščiausioje pakopoje. Mano nuomone istoriku bėda slypi santykiškumo, pavienių daiktų, reiškinių, žmonių praeinamybė. Efemeriškumo ginklas neleidžia jiems atskleisti esmės, kad ir kiek jie daug sužinotų apie žmogaus charakterį, jo brandos laipsnį, išsilavinimo lygį, būtent jų nepajėgumas atsiveria negalimybe būti čia ir dabar, atskleisti ką mato savo plika akimi. Nes kažkur perskaitytas ir po sukeltas vaizdinys, yra perfiltruojamas. Jis yra visada prisirišęs prie vietos, laiko erdvės, vadovaujasi pagrindo principu, jam rūpi pereinamieji įvykiai, charakteriai kurie atskleistu pažangos, ar nuosmukio situacija. Pacituosiu Schopenhauerio labai griežtos perskyros žodžius: „Taigi tam, kas nori pažinti žmonijos vidinę esmę, kuri išlieka tapati per visus pasireiškimus ir vystimąsi, kas nori pažinti jos idėją, tam didžiųjų nemirtingų poetų kūriniai atvers paveikslą, daug teisingesnę ir aiškesnę, negu tai pajėgia padaryti istorikai, nes net geriausi iš jų nė iš tolo neprilygsta poetams, o be to jų rankos yra surištos.“⁶⁵ Autoriui taipogi didesnę ir ženkliai aiškesnę poveikį daro biografijos arba autobiografijos, negu visuotinei istorijoje. Neįmanoma parašyti visos istorijos ir taip bandyti atskleisti žmonijos esmę. Autobiografijose siekiama parodyti atskiro žmogaus gyvenimo būdą, nes visi esantys žmoniškosios būties elementai persipina per

⁶⁴ Ten pat, p. 347.

⁶⁵ Ten pat, p. 350.

vieną konkretų asmenį, ir parodo ar jis yra niekšas, gudrus, užsiimantis diletantizmu, ar jis yra doras, atskiria kas yra grožis ir bjaurastis. Schopenhaueris: „istorija parodo mums žmoniją taip, kaip gamta nuo akšto kalno atveria kokį nors kraštovaizdį: iš karto matome labai daug, tolimas erdves, dideles mases, tačiau niekas neišryškėja, ir negalima visiškai pažinti niekieno tikrosios esmės. O pavienio žmogaus gyvenimo aprašymas parodo jį taip, kaip mes pažįstame gamtą, vaikščiodami tarp medžių, augalų, uolų ir vandenų.“⁶⁶ Šioje išsargioje matyti kaip poetas gali tiesiogiai priartinti prie idėjos ne ką mažiau negu tapytojas, leisdamas pažvelgti į švarų daiktą, atribota nuo kitų aplinkoje supančių trukdžių, kurie maišytų pasirodyti daiktui savaime. Poezija niekada nereikia meluoti ar išgalvoti beprasmių dalykų, ji visada suinteresuota atskleisti žmonių idėją. Jos branduolys skleisti šviesą apie gamtos kalbą. Autorius pabrėžia ir lyrinės poezijos galimybės trūkumus, tai yra subjektyvus menas, kai kuriantysis aprašinėja savo raudulingos sielos akimirka, išgyventus potyrius užvaldžius labai aštriai. Būtent šis subjektyvumas autoriaus teigimu priveda prie to, kad nebūtinai gali vien tik genijus sukurti gražią su gilios dvasios išgyvenimais susieta dainą, šį gabumą turi ir paprasti žmonės, kurie sugeba reflektuoti stipraus įspūdžio pagautą akimirka, prieš tai įsijautę į ją iki pat žmoniškųjų šaknų. A. Schopenhaueris poetą apibūdina kaip visuotinį žmogų, jo kūriniai per amžius lieka skaidrūs ir teisingi. Jis nuolatos lyrinėje poezijoje pavaizduoja įvairiausias žmonių situacijas, charakterius ar kitus kūno judesius, gamtos vyksmus, kurie neišvengiami kartojasi keliaudami per žmonijos esmę. Nes poetas aprašo kiekvieną net ir blankią gyvenimo situaciją, jo akys nepraslysta nei pro vieną gamtos kampelį. Pasak mąstytojo: „todėl poetas gali apdainuoti ir gašlumą, ir mistiką, būti Anakreontas arba Angelas Silizietis, rašyti tragedijas arba komedijas, vaizduoti kilnų arba žemą nusiteikimą – pagal nuotaiką ir paaukimą. Todėl niekas neturi teisės nurodinėti, kad jis būtų kilnus ir didingas, moralus, pamaldus, krikščioniškas, toks arba kitoks, juolab priekaištauti, kad jis šitoks, o ne anoks, jis yra žmonijos veidrodis ir padeda jai suvokti, ką ji jaučia ir daro.“⁶⁷ Mano galva kai tik kuria genijus tarsi tampama anomalija, jo egzistencija pasmerkta kurti gražiausius, nenunykančius, teisingiausius, objektiškiausius padedančius pakilti iki grynojo painimo, kūrinis, bet nuslysta ir į kraštutinumus kurie netampa parankūs kasdieniškajame gyvenime. Todėl jie visada esti aukščiau paprastų žmonių. Filosofas pažymi dainos efektyvumą, kaip atsitraukimą nuo tikslų pripildytos sąmonės, kuria vis nori pavergti valia.

⁶⁶ Ten pat, p. 352.

⁶⁷ Ten pat, p. 354.

Dainuojantysis subjektas pripildo savo dvasia bevalio mėgavimusi pačios dainos skambesiu, spontaniškų jaudulių kurie paveikia jo vidujybę atropoja nuo nevaldomo valiojimo.

3.4. *Muzika kaip metafizinės pasaulio esmės išraiška*

Schopenhauerio iracionalios valios metafizikos šerdis ir aukščiausias iš menų yra muzika. Tai yra meno rūšis radikaliai skirtinga nuo visų kitų ir visa apjungianti visas jas didžiojoje dermėje yra muzika. Kaip sako Schopenhaueris: „Vadinasi, muzika, visiškai kitaip negu kiti menai, yra ne idėjų, o pačios valios kopija; tuo tarpu idėjos yra valios objektiškumas. Štai kodėl muzikos poveikis yra daug galingesnis ir gilesnis už kitų menų poveikį: juk tie menai byloja tik apie šešėlius, o muzika – apie esmę“⁶⁸ autorius mini kad kiekvienoje meno srityje valios objektyvacijos pakopos yra skirtingos, nuo žemiausios iki aukščiausios, per kurias pasireiškia idėjos. Kiti menai neatspindi vieningos valios, kuri galėtų dalyvauti vienu metu persipindama per įvairias savo objektiškumo pakopas. O kad tai būtų tiksliau paaiškinta pasiremsiu autoriaus citata, kuri sukonkretins nagrinėjamą muzikos esmę, kaip pasaulio atšvaitą: „Žemiausiose harmonijos tonuose, jos pamatiniame bose aš atpažįstu žemiausias valios objektyvacijos pakopas, neorganinę gamtą, planetų masę. Visi aukštieji tonai, lengvi, judrūs ir sparčiau išnykstantys, kaip žinia, gali būti laikomi atsiradusiais iš žemojo pamatinio tono šalutinių virpesių; jie visada tyliai lydi pamatinio tono skambėjimą. Harmonijos dėsnis tuo ir pasireiškia, kad su bosome nata gali sietis tik tos natos, kurios iš tikrųjų jau pačios savaime skamba kartu su ja [obertonai], kaip jos šalutinių virpesių padarinys.“⁶⁹ šioje išsargėje filosofas pabrėžia valios objektiškumo posūkius, savo įmantriu vaizdingu apibūdinimu, kuris priveda prie aiškaus tikslo išreikšti muzikos didžiąsias galimybes. Kuri gali priartinti prie pasaulio gelmės, nes muzikos kūryboje persipina visos materijos formos. Autorius bosinį garsą sulygina su žemiausios valios objektyvacijos pakopa, kuria sudaro neorganiniai kūnai, per kuriuos valia dar reiškiasi neprotingoje stadijoje, po to seka aukštesnieji tonai, kuriuos įtraukia į augalinės ir gyvulinės stadijos rangą. Taigi sklindant gamos garsui, tarsi pasirodo nuo žemiausios iki aukščiausios pakopos valios veržlumas, jos objektyvacija. Pasak Schopenhauerio: Tačiau melodija pasako daugiau: ji pasakoja intymiausią valios istoriją, piešia kiekvieną valios polėkį, kiekvieną jos siekį, kiekvieną judesį, visa tai, ką

⁶⁸ Ten pat, p. 364.

⁶⁹ Ten pat., p. 365.

protas apima plačia ir negatyvia jausmo sąvoka ir ko jis nebegali įtraukti į savo abstrakcijas⁷⁰ tai nukreipia į valios nuolatinę ir tiesą sakant į tikslą, kuris yra tik tarpinė stotelė tarp daugelį kitų troškimų, aistrų, patenkinimų stotelių, tik deja be galutinės. Ir iš tiesų neįmanomą visada judėti link nuolatinių išsipildymų, ar siekiamų norų, o tada staiga atkeliauja kančia, arba jei tektų visados pasisekimas be jokio didžiulio dvasios indėlio atsirastų pasisekimo rutina, kuri nebestiprintų sielos ir prieitum prie nuobodulio kalno. Taip ir melodija šokinėja per įvairius tonus, niekada neidama vientisa linija, su pagreitėjimais, su lengvu aukštu aštuntos oktavos perėjimu iki vėl žemiausio garso. Taip perpindama visas žmonijos valios išraiškas. Filosofas teigė: „galimų melodijų gausybė atitinka gamtos gausą, individų, fizionomijų ir gyvenimo kelių įvairovę. Perėjimas nuo vieno tono prie kito, visiškai nutraukdamas ryšį su ankstesniu, panašus į mirtį, nes su ja pasibaigia individo gyvenimas. Tačiau valia, pasireiškusi šiame individe, gyvena kaip ir anksčiau, pasireiškdamas kituose individuose, kurių sąmonė vis dėl to neturi ryšio su pirmojo individo sąmone.“⁷¹ Tad muzika yra valios atspindys. Muzikos esmė visada yra pats savaiminis tikslas, jai nėra reikalingi papildomi pagalbiniai priedai, jos judrumas slysta per visas žmogaus savijautos būsenas, per kančią, džiaugsmą, vargą, didžios sielos pakilimo iki ramumos. Šitoks melodijos vyksmas nesusiplėšo į atskiras dalis, kad išreikštų kurį nors vieną konkretų toną ir tuo baigtųsi. Toliau eidamas autorius paima opera, tam kad galėtų nubrėžti aiškia perskyrą, jog muzikai nereikalinga taikstyti su žodžiais ar kitais konkrečiais žmogiškosios būties kasdieniškais vyksmais ir konkrečiomis jų situacijomis. Jos pagrindinis bruožas aistringai, su liepsnojančiu aštrumu kurį sukuria genijus pagautas įkvėpimo skleistis laisvai ir nesitaikyti su sąmoningai, įnoringai prislėgta sąmone būtinai sukurti ką gražaus. Jai reflektyvumas neatstovauja, kaip kitose menuose. Mano nuomone muzikos skambesys atskleidžia ne paviršutinę įvykio formą, bet slėpiniausia gelmę, kuri atskleidžia tikrąją individo būseną pasaulio kvaitulyje. Ji nuveda iki kėblios situacijos, kur gal būt žmogus niekada nebuvo nuklydęs savo dvasios gelmės atvertoje. Muzika dovanoja galimybę keliauti per gamtos sūkurius, ir idėjų atsiskleidimą. Juk filosofas mini: „juk kaip sakytą, muzika nuo visų kitų menu skiriasi tuo, kad ji yra ne reiškinių, arba teisingiau, adekvataus valios objektiškumo, atspaudas, o betarpiškas pačios valios atspaudas ir šitaip visame fiziniame pasaulyje atskleidžia metafizinę

⁷⁰ Ten pat, p. 367.

⁷¹ Ten pat, p. 367

prasmę, o bet kokiam reiškinyje atskleidžia daiktą savaime.“⁷²mano galva muzikos galybė atsiskleidžia tik tada kai kompozitorius, įsismelkia į pasaulio metafizinę esmę, buvdamas betarpiškame sąlytyje su gamtoje vykstančiais vidiniais procesais, kuriuos sulieja valia, ir tuo pačiu parodydama jų nekintamumą. [muzika yra nesąmoningas metafizinis veiksmas sielos, nežinančios, kad ji filosofuoja]. Autorius nori pateikti kuo artimesnę muzikos kalbos išraišką, kuria privalo atlikti sąvokomis. O tai beveik neįmanoma atlikti, norint pakartoti valios veržlumo pasaulio kūryje. Cituoju Schopenhauerį: „ jei visas pasaulis kaip vaizdinys yra tik matoma valia, tai menas yra šio matomumo paaiškinimas, kamera obscura, kuri ryškiau parodo objektus ir leidžia juos geriau apžvelgti bei suvokti.“⁷³Autorius pabrėžia, kad muzika yra ta vienintelė kalba, kurią galima išreikšti žmonijos ir visos gamtos idėją. Ji skverbiasi į vidujybės būsenas, o ne į pavienius pasirodančius daiktus. Jos vienintelis tikslas priartinti pasaulio vyksmą iki esmės. Filosofas nepitaria mėginimui muzikos lengvą, judrą, aistringą skambesį pririšti prie žodžių, kadangi melodija bandydama susijungti su žodžiais tarsi ištvirksta, ji praranda laisvą skrajojimą savo pačios galiomis. Mano manymu melodija praranda savo gyvastingą esmingumą, kai prie jos yra kabinami žodžiai, nes kiekvieną natą reikia prijungti prie žodžio ilgumo ar trumpumo, tarsi melodija jau šoka ne pati sau , atskleisdama konkretų judesio parodymą, kuriuo norima nusakyti tam tikrą siužetą. Didžiulis trūkumas atsiveria , kai muzika suvaržoma prie aiškaus objekto, tada klausytojas negali įsijausti į valios betarpišką sąlyti su melodija, kuri atveria plačiausius ir giliausius pasaulio klodus. Jo aistra ar spontaniškas jaudulys yra tarsi iš anksto numatytas ir neleidžia toliau plėstis. Žodžiai užblokuoja estetinį patyrimą, taip nukreipdami nuo muzikos laisvo skambėjimo prie konkrečių pavienių daiktų ir kasdieniškų situacijų. Autorius sunerimusia gaida šių dienų muzika lygina su paskutiniosiomis romos imperijos dienomis buvusia Architektūra, kurios puošnumas buvo paremtas visu jų meniniu sugebėjimu. Bet toks didžiulis įmantrus perkrovimas figūrų filosofo sprendimu yra visiškai netikęs ir praradęs savo tiktąją estetinę vertę. Šitokiu būdu užgožiamos pirmapradės tikslios, aiškios, sunkios, susikibusios medžiagos, kurios turi atsispindėti kaip viena kitai reikalingos, susietos tarpusavyje pirmapradžiu valios objektyvacijos judesiu. Autorius pažymi muzikos didybę, jos absoliutų proveržį į trokštančios sielos gelmes pažinti, tą aistringą skrajojimą. Muzikos menas pakyla virš kitų menų savo vientisumu, ir jei kūrinys yra genialus, melodijos skambesys subjektą priverčia susiliesti su

⁷² Ten pat,p. 371.

⁷³ Ten pat,p. 371.

gražiausiu skambesiu neblaškant dvasios į bereikšmius efektus, kuriuos sukelia operos menas. Opera atitraukia dvasinę žiūrą taip išmesdama žvilgsnį į spindinčios įvairiaspalvės šviesos objektus, į įmantrius kostiumus, ir įvairias scenines dekoratyvines puošmenas. Tokiu atveju mano manymu sunkiai pasidaro suvokiama tikroji muzikos kalba, estetinis patyrimas nugrimzta nuo konkrečios melodijos patyrimo. Opera neišreiškia pačios muzikos reikšmės ar prasmingumo. Autorius teigia, kad nėra jau toks svarbiausias ar būtiniausias faktas kaip kad prie grynosios savarankiškos, tikrosios muzikos skambesio klausytojui pridėti žodžiai, ar šiaip kitos vaizdinės priemonės. Nes tikros muzikos genialus klausytojas nereikamos papildomais perkrovimais. Bet tai priimtina tik genialiam subjektui. Schopenhaueris sakydamas kad operoje esantys visi vokaliniai ir instrumentaliniai balsai atitinka muzikai iškeltus reikalavimus. Bet pasak filosofo: „, kuri daro kvartetas ir iki šimto instrumentų išplėstas orkestras, anaipol nėra proporcingas tokiam priemonių sutelkimui, nes akordo juk negali sudaryti daugiau kaip trys, tik vienu atveju – keturi tonai, o dvasia niekuomet neįstengia iš karto suvokti daugiau, nesvarbų kiek įvairių oktavų balsų tuos tris ar keturis tonus tą pačią akimirką pateiks.“⁷⁴ Taigi iš šios ištaros matyti, kad operoje vykstantis perkrovimas mažina galimybę patirti dvasios ramybę, mėgavimąsi estetiniu patyrimu – privedančiu prie tikrojo grožio ir meninio suvokimo, kuriame turi būti stengtasi atskleisti paprastumo privilegija.

⁷⁴ Schopenhauer. *Parerga ir paralipomena*. sudarė A. Rybelis. iš Vokečių kalbos vertė. A. Tekorius. Vilnius. Pradai. 2001. p-210

Išvados

Vadinasi, glaustai aptarę pagrindinius mus dominančios problemos aspektus galime konstatuoti, kad savo iracionalios valios metafizikoje plėtodamas platoniškas ir Jenos romantikų idėjas Schopenhaueris siekė apriboti savo filosofijos demiurgo aklos, iracionalios valios veržlumą ir įtvirtinti kontempliatyvų požiūrį į pasaulį. Kita vertus, jo filosofijos Jenos romantikų poveikyje išryškėjo galinga filosofinės problematikos estetinimo ir kūrybinio prado žmoguje iškėlimo tendencija. Šiuo aspektu žvelgiant Schopenhauerio filosofiją galima traktuoti kaip romantinio panestetizmo logiško plėtojimo padarinį.

Suvokdamas individo vergystės valiai keliamus pavojus jis ieško patikimų kelių padedančių išsaugoti asmenybės suverenumą ir nurodo keletą jo akimis žvelgiant atrodančių patikimų būdų padedančių išvengti aklos iracionalios valios vergystės: vienas iš jų yra uolus asmenybės individualumo ir autonomiškumo nuo netikrojo „pilkos masės“ pasaulio ugdymas, stiprinant kūrybines dvasios galias pasitelkiant grynosios kontempliacijos teikiamas galimybes, užsiimant kūrybingu intelektualiniu darbu. Kitas ne mažiau reikšmingas, sąmoningas atsiribojimas nuo išorinių veiklos formų, vengimas efimeriškų dalykų, trumpalaikių išorinių malonumų, kurie greitai priveda prie kančios kada žmogus lieka akistatoje pats su savimi. Mąstytojo atspirties tašku tampa platoniškosios idėjos pagava ir romantikų meno kaip aukščiausios vertybės ir tobuliausio metafizinės pasaulio esmės pažinimo kultas.

Kita vertus, Schopenhaueris plėtodamas Jenos romantikų meno filosofijos idėjas daro dar vieną svarbų jo meno filosofijos koncepcijai judesį iškelia genijų į nepasiekiamas estetinio patyrimo aukštumas ir paverčia jį pagrindiniu savo teorinių apmąstymų objektu. Genijus čia iškyla kaip subjektas, kuris sugeba trumpai akimirkai atsiplėšti nuo priklausomybės valios galiai kerų ir žvelgti į daiktus taip, kad pamatytų jų giliausioje esmėje slypinčią platoniškąją idėją. Genealios asmenybės sugebėjimas pakilti virš pilkos kasdienybės ir vulgarios masės skonių yra ne tik didžiadvasiškas, tačiau ir liudija apie elitines aristokratinės mąstytojo nuostatas. Nes Schopenhauerio genijus atsiriboja nuo naudos, pragmatiškumo persisunkusios kasdienybės, taip leisdamas savo egzistencijai atrasti ramia užuovėją ir skleisti savo kūrybines galias. Kita vertus Schopenhaueris nuolatos pabrėždamas genijaus išskirtinumą, traktuodamas jį kaip ateivį iš kitos planetos, atveria ir kita paradoksalią genialios asmenybės pusę, jos nepaprastą jautrumą ir

psichologinį pažeidžiamumą. Grynasis subjektas Schopenhauerio genijaus teorijoje nuolatos svyruoja adekvataus tikrovės suvokimo ir beprotybės ribose. Filosofo išprotavimai leidžia išvelgti genijaus asmenyje akivaizdžius psichinės patologijos bruožus, kuriuos jis traktuoja kaip genialiai asmenybei suteiktą retą gamtos dovaną, padedančią daug giliau žvelgti į jį supančių daiktų ir reiškinių pasaulį, kurti išgrynintą grožio meno kūrinius.

Ir pagaliau, Schopenhaueris, plėtodamas Jenos romantikų meno filosofijos idėjas, jo požiūrius į menininko intuiciją kaip tobuliausią metafizinės pasaulio esmės pažinimo instrumentą nuosekliai minties eiga skverbiasi link giliausios meno esmės. Joje atsispindi aukščiausia bevalio, grynojo subjekto būtis, nes per genijaus meno kūrinius skleidžiasi platoniškoji idėja. Schopenhaueris taipogi remdamasis savo pirmtakų F. Schellingo ir G. Hegelio idėjomis išrutulioja vientisą meno rūšių teoriją į kurią įveda istorizmo elementus. Pirmoji hierarchiniu požiūriu Schopenhauerio menų sistemos grandis yra architektūra, kurią jis apibūdina kaip žemiausia valios pakopos objektyvacija, kuri pasireiškia per svorį, kietumą, sukibimą. Jos privalo būti sąlytyje viena su kita, nes kitokiu atveju meno kūrinys neteks savo dermės. Tačiau aukščiausia menų hierarchijoje jis skelbia muziką, kurią pasaulio pažinimo gelme priligina filosofijai.

LITERATŪRA

1. Andrijauskas A., *Meno filosofija* – Vilnius: Mintis, 1990.
2. Andrijauskas A. *Grožis ir menas: Estetikos ir meno filosofijos idėjų istorija (Rytai-Vakarai)* – Vilnius: VDA I-la, 1996.
3. Andrijauskas Schopenhaueris ir neklasikinės filosofijos ištakos // *Valios metafizika: Schopenhauerio filosofijos interpretacijos*. Serija: Neklasikinė filosofija. Trečioji knyga / sud. A. Andrijauskas. – Vilnius: Versus Auerus leidykla, 2008.
4. Asmus, *Problema intuiciji*, 1965: Асмус В. Ф., *Проблема интуиции в философии и математике*, Москва, 1965.
5. Fischer, 1897: Фишер К., *Философ пессимизма*, Одесса, 1897.
6. Gaižutis A. *Estetika tarp tobulybės ir mirties*, Vilnius, VDA I-la, 2005.
7. Gaižutis Schopenhauerio grožio metafizika // *Valios metafizika: Schopenhauerio filosofijos interpretacijos*. Serija: Neklasikinė filosofija. Trečioji knyga / sud. A. Andrijauskas. – Vilnius: Versus Auerus leidykla, 2008.
8. Hamlyn D.W., *Schopenhauer*, London, 1980.
9. Hegelis G., *Istorijos filosofija*, Vilnius, 1990.
10. Heidegeris M., *Rinkiniai raštai*, Vilnius, 1992.
11. Hübscher, 1962: Хюбшер А. *Мыслители нашего времени*, Москва, 1962.
12. Kardelis N. Vienovės įžvalga Platono filosofijoje, Versus aureus, Vilnius, 2007.
13. Kardelis N. Valios paradoksai Schopenhauerio filosofijoje // *Valios metafizika: Schopenhauerio filosofijos interpretacijos*. Serija: Neklasikinė filosofija. Trečioji knyga / sud. A. Andrijauskas. – Vilnius: Versus Auerus leidykla, 2008.
14. Lingis A. *Nieko bendra neturinčių bendrija* / vertė M. Žukaitė – Vilnius: Baltos lankos, 1997.
15. Merleau - Ponty M – M. Akis ir Dvasia / vertė A. Sverdiolas – Vilnius: Baltos lankos, 2005.
16. Mickūnas A. *Erosas ir Mitas* // Baltos lankos. 1996, Nr. 7.
17. Nietzsche F., *Rinkiniai raštai*, Vilnius, 1991.
18. Paulsen, 1907: Паулсен Ф., *Шопенгауэр, как человек, философ и учитель*, Киев, 1907.
19. Platonas. *Faidras* / vertė N. Kardelis – Vilnius: Aidai, 1996.
20. Schopenhauer A. *Parerga ir paralipomena* ./ vertė A. Tekorius - Vilnius: Pradai, 2001

21. Schopenhauer A. *Pasaulis kaip valia ir vaizdinys* / vertė A. Šliogeris. - Vilnius: Pradai, 1995.
22. Schopenhauer A., *Pasaulis kaip valia ir vaizdinys*, Vilnius, 1995.
23. Schopenhauer, 1993: Шопенгауэр А., *Избранные произведения*, Москва, 1993.
24. Schopenhauer, 1993a: Шопенгауэр А., *Мир как воля и представление*, Москва, 1993. Т.1– 2.
25. Schopenhauer, 1997c: Шопенгауэр А. *Об интересном*, Москва, 1997c.
26. *Schopenhauerio filosofijos interpretacijos*. Serija: Neklasikinė filosofija. Trečioji knyga / sud. A. Andrijauskas. – Vilnius:Versus Auerus leidykla, 2008.
27. Schopenhaueris A. *Gyvenimo Išminties Aforizmai* / vertė A Tekorius. - Vilnius: Tyto, Alba, 2007.
28. Sezemanas V. *Estetika* – Vilnius: Mintis, 1970.
29. Šliogeris A. *Daiktas ir menas* – Vilnius: Mintis, 1988.
30. Šliogeris A. *Būtis ir pasaulis* – Vilnius: Mintis, 1990.
31. Šliogeris A. *Niekis ir Esmas* I tomas – Vilnius: Apostrofa, 2005.
32. Wackenroder, 1977: Вакенродер В. ., Г *Фантазии об искусстве*, Москва, 1977.
33. Windelband, 1905: Виндельбанд В., *История новой философии*, Москва, 1905. т. 1–2.

Santrauka

A. Schopenhauerio meno filosofija

Šiame darbe atsispindi A.Schopenhauerio meno filosofijos pamatinės idėjos. Mąstytojas nuodugniai iškristalizuoja estetinės patirties sampratą remdamasis Platoniškosios idėjos pirmavaizdžiu. Kadangi A. Schopenhaueriui meninis patyrimas užima kilniadvasiškiausią gyvenimo pakopą. Jam itin rūpi paneigti, betikslės, voliuntaristinės, iracionalios valios viešpatavimą, ištrūkti iš valios vergystės. Filsofas padaro radikalią perskyrą atribodamas pagrindo principo pažinimą nuo estetinės – kontempliacinės patirties plotmės. Jis kelia klausimą: kas gali pažinti grynąsias pasaulio formas? Ir iš kart nedvejodamas atsako: tik geniali būtybė, pakylanti virš kasdieniškos rutinos persisunkusios praktinių reikmių. Nes paprasto žmogaus kasdieniškas žvilgsnis nuolatos skendi pragmatiškumo ir suinteresuotumo liūne. Tik genijus, A. Schopenhauerio samprotavimais sugeba pamatyti patį daiktą, pažvelgti objektyviai, atsisakydamas pagrindo principo. Šitokiu judesiu genijus paneigia valią ir trumpai akimirksniui suranda ramybės užuovėją. Mąstytojas padaro plačią valios objektyvacijos skleistį norėdamas parodyti kokiuose meno kūrinuose ir per kokią materiją ji kyla iki aukščiausios pakopos. A.Schopenhaueris pradėdamas nuo Architektūros remiasi štai tokiomis medžiagomis, kurios atskleidžia žemiausią valios objektyvacijos pakopą: sunkis, kietumas, sankaba. Ir baigia muzikos menu, kuri yra betarpiškas valios atspindys. Nes tik muzikos mene persipina visos valios pakopos. Toliau svarbų vaidmenį suvaidina I. Kantas jo metafizikoje. Nors A. Schopenhaueris ir stipriai įtakotas Kanto, tačiau nepasilieka prie jo idėjų. Jie abu muzikos meną suprato totaliai skirtingai, nes Kantui muzika buvo įkyrus skambesys, kurį girdi kai ir nenori, o Schopenhaueriui tai buvo tarsi muzikuojanti filosofija. Beje, I. Kantas nesugebėjo taip nuodugniai išskleisti muzikos. Taigi pagrindinis visą jungiantis sandas A. Schopenhauerio meno filosofijoje yra Platoniškosios idėjos pamatymas. Kada tampa bevaliu, grynuoju subjektu ištrūkusiu iš kančios ir nuolatinės vergystės.

Prasminiai žodžiai: A. Schopenhaueris, valia, grynasis subjektas, estetinis patyrimas, kontempliacija, voliuntarizmas, iracionalizmas, meno filosofija., pagrindo principas.

Summary

A. Schopenhauer's philosophy of art

The thesis presents fundamental ideas of A. Schopenhauer's philosophy of art. Following the original Platonic ideas, the thinker developed the concept of aesthetic experience. A. Schopenhauer's artistic experience is positioned in the noblest level of life; he seeks to deny domination of purposeless, voluntary and irrational will and to escape from slavery of will. Philosopher makes a radical separation between recognition of principle of basis and aesthetical-contemplate experience. Moreover, he raises the question about who is capable of knowing the absolute forms of the world. And he gives the answer namely, that only a genial being which can leave the everyday routine full of practical needs behind is able to do that, because an ordinary human being's everyday attitude is covered by pragmatism and interests. According to A. Schopenhauer, only genius can see the thing as such, maintain an objective attitude and ignore the principle of basis. In this way the genius denies the will and is able to find the moment of peace. The thinker discusses objectivation of will, seeking to show in which pieces of art and in what substances it reaches the highest level. Starting with architecture, A. Schopenhauer refers to the following substances presenting the lowest stage of objectivation of will: gravity, hardness, adherence. The final element is the art of music which is a direct reflection of the will. All stages of the will are presented in the art of music. Moreover, I. Kant plays an important role in the metaphysics of A. Schopenhauer. Nevertheless, A. Schopenhauer does not stick to I. Kant's ideas very strong. They both perceive the art of music totally differently: for Kant, music seems to be an annoying sound which is heard even when one does not want to listen to it; meanwhile A. Schopenhauer considered it to be a musical philosophy. As a matter of fact, I. Kant was not able to disclose music in detail. Therefore, seeing the Platonic idea is the main and all-combining component in A. Schopenhauer's philosophy of art.

Keywords: A. Schopenhauer, will, the absolute subject, aesthetical experience, contemplation, voluntarism, irrationality, philosophy of art, principle of basis.